Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера денз • ШИНАРА, 12 сентябрь, 1978 шу. • № 109 (5929). • Мах 2 кеп.

КЕРТТЕРДАР — ДЕКХАРАШ КХОАЧАШДАР

Берригача советски нахаца цхьана чIоагIа хьинар айдаь, иттлагIча пятилетка хьалхарча кхаь шера-план СССР кердача Конституце шу дизарга кхоачашъе гIерташ шоай еррига торонаш оарцагIъяьха, шерра социалистически яхь йоаржаяь къахьегаш ба вай республика къахьегамхой. Хьалха латтача предприятей коллективаша дIаболабаь из болам республика промышленни предприятеша, гIишлон, транспорта организацеша массе а моттигашка хьаллаьцар. ХIанз иттлагIча пятилетка кхоалагIа шу чакхдала гарга гIертача хана, советски наха дезагIа дарех долча цу цIей сийна тIаийцача социалистически декхарий цхьайола итогаш е йиш я.

Пятилетка хьалхарча шин шерен бархI беттен дикка доккхий толамаш даьхад республика къахьегамхоша Нохч-ГIалгIайчен халкъа боахам дIахо дегIабоалабара даькъе. Заводий, фабрикай, колхозий, совхозий, гIишлони транспортни организацей коллективаша. Укх шера тIаийца доккхий декхараш кхоачашдаь ца Iеш тIеххкхоачашдеш а да. 50 эзар тонн совгIа мехкдаьттен 40 миллион кубически метр совгIа гази планал совгIа Даьхенна еннай республика мехкдаьттахоша алхха укх шера бархI бетта. ТIаийцача декхарех лаьрхIа хинначул шозза дукхагIа продукци планал совгIа цу юкъа маьхала яьккхай машинапъераша, яйгачен кхачани промышленноста болхлоша, инженерно-техническа болхлоша.

Дика хоалуш да тIеххьарча хана предприятешкен организацешкен общественни производства эффективности балха дикали лакхъяра дукхагIа теркам тIабохийташ хиниилга. Промышленносто бIарча хьанийцача къахьегама овсарле дикка лакхъяьй, тоаденнад машинех, оборудованех, материальни къхьегамен торонех пайда эцилга. Из бахьан долаш республика промышленни предприятей коллективай вIаштIехьдаьннад бархI бетта къахьегама овсарле лакхъяра чотагIа 90 процент совгIа продукци тIакхетийта, хIаьта из шера тIакхетийта лаьрхIачул дукхагIа а я.

Цхьан беттал кIезигагIа ха йисай Конституце шу дизара цIей хьатIакхача а цун сийна тIаийцача доккхийча социалистически декхарий итогаш е производственни коллективаш йолаяла а. Бакъда хIанззехьа а дика хоалуш да юххьанца денз цу болама лоархIам а беш, шоаш денна дош дизза кхоачашде ерига торонаш оарцагI а яьха къахьегаш хиннача, хан-ханнахьа технико-экономически хьокхамий анализ а еш, тIаийца декхараш кхоачашдара шерра социалистически яхь йоаржаелга вIаштIехьдаьккхача коллективаша даьха толамаш.

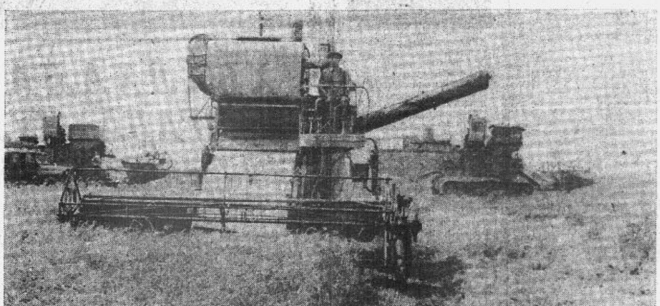
Цунца цхьана гуш да цу гIулакхий йоагIIача тайпара йоакхо ца яьча предприятешка, организацешка пайда эцанза дукха торонаш йисалга а тIаийца декхараш кхоачашдара гаьна долга а.

Халахете а, республике йолаш я продукци маьхала яккхара боарамга диллача бархI бетта заданеш, къахьегама овсарле лакхъяра тIаийца декхараш кхоачашдеш йоаца коллективаш. Эггара хьалха из доагIа «Грознефтеоргсинтез» яхача объединене предприятешта, Грозненски радиотехнически Гудермесски медицински инструментийн заводашта, «Консервплодоовощ» яхача аграрно-промышленно-торгови объединенена, кхычарна. Йолаш я производственни мощностех, материальни торонех бизза пайда ца эцаш, балха хазехьа йоаеш йола предприятеш а. Цу дерригнеша арахецаш йола продукци кIезигьярген къахьегама овсарле лохъярген кхоачаду. Иштта, соахка укх хана хинначунца нийсйнча къахьегама овсарле лохъяьй Грозненски ремонтно-механически, «Трансмаш» яхача, Карабулакски рудни йоаца материалаш йоахачен чакхйоахачен заводаша, Назрановски трикотажни фабрика, кхыча предприятеша.

Республика дукхача гIишлон организацеша шоай балхий планаш дикка тIеххкхоачашъяь яле а керттера фондаш болх бе йолаялийтара, дуккха объекташ хьалъяьяхара тIехьабисаб гIишлонхой, хIаьта укх шера хьалдаь даха лийрхIача наха чуIеча цIеноех бархI бетта йистедаьхараш кхоалагIа дакъа мара дац.

ХIанз чIоагIа лоархIаме да хьалхалаттача коллективаша Iоаьяча опытах пайда а эцаш тIаийца декхараш дизза кхоачашдара къахьегамхой оарцагIбахар. Партийни организацеш декхарийла я болхлой, инженерно-техническа болхлой, предприятей кулгалхой теркам пятилетка кхаь шера а бIарччача пятилетка а заданеш ханал хьалха кхоачашъяра тIаберзабе, къахьегама коллективашта юкъе шерагIа социалистически яхь йоаржаелга вIаштIехьдаккха, хан-ханнахьа яхьа итогаш а еш производстве хьалхалаттарий опыт массанена дIайовзийта, «ХIара балха денна — дикала Знак», «Дикала пятилеткана — болхлочун гаранти», кхыча девизегIа болх белга коллективашка дIахо доаржаде, къахьегамхошта юкъе беча кхетамен организаторски балха боарам ди тIехьагIа айбе. Партийни комитет, бюро декхарийла я предприятена, цеха, участкана, бригадана, сменана хьалхашка латта декхараш лаьрхIача хана кхоачашдара хадданза тIахьожам лоаттабе.

Производства эффективности балха дикали лакхъяра, арахеца продукци тIа-тIа дикагIа хилийтара дола керттера дар да къахьегама овсарле лакхъяр. Цу даькъе шоашта тIалатта бехктокхам боккха хилар дика кхетаде деза мугIарерча болхлоша а кулгалхоша а. ТIаийца декхараш толамца кхоачашш тIеххкхоачашш делга — иштта да тахан хьалхашка латта лоархIамегIа дарех декхар.

Гудермесски района «Терек» яхача совхозе дуга чуэца кийчдеш кхаш чулостаде болабеннаб. Эггара хьалха шоай комбайнаш кхай тIа яьхай укхаза Товсултанов Мохьмада, Исаев Абухата, Межидов Элмарзас. Цар хIанз чуэца кийчдеш латт дуга кхедеча Осмаев Джалуй звено кха. Из деррига а 250 гектар да. Звеньевой планал дикка совгIа дуга даккха лерхIаш ва ший кхай тIара.

СУРТА ТIА: Исаев Абухат (хьалхарча плане) дуга хьокхаш воалл.

В. ЮНЦЕВИЧА сурт.

КХОАЧАШЪЯЬЙ ИЙС БЕТТА ПЛАН

Денгара денга тIакхеташ я Надтеречни района «Новогорский» яхача совхоза ферма болхлоша. Йоаккхаш йолен паччахьалкхенга йохкаш йолеи шура. ТIеххьарча деношка шерра яьржай хьайбаш лcладераштa юкъе йоаккха шура цIенен хьаьнен хилийтар. духьа лелаю социалистически яхь.

Из бахьан долаш боарамал хьаьнагIеи цIенагIеи йолаш паччахьалкхенга хIанзле 340 тонн шура йохка вIаштIехьдаьннад цар, ийс бетта план 335 йолаш.

Дийнахьеи буси хIанз цу совхоза паччахьалкхенга йохка шура 1400 килограммага дIакхоач. Из планагIа йоагIачул дикка дукхагIа я.

Дояркашта юкъе яьржача яхье хьалха я Идрисова Кемса, Дельмуханова Сану, Сайхаева Зина. ХIара Iаттагара шура яккхара укх шера кхыметтел тIаийца социалистически декхараш кхоачашде гарга я царех хIараяр.

М. ХУМАДОВ.

15,5 КИЛОГРАММ ТХА—ЦХЬАН УСТАГIАНА ТIЕРА

Ленина орден лелаеча «Шелковский» яхача паччахьалкхен фуна завода жа леладераша доккхача къахьегама толамащца белгалдаьккхад пятилетка кхоалагIа шу. Паччахьалкхенга тха дохкара задани 120 процент кхоачашъяьй коллективо. Даьхенга дIакхаьчад цу боахамгара 2567 центнер башха-дика тха. Боахаме хIара устагIанна тIера даьннад юкъера лаьрхIача 8 килограмм биткъа хьоаса бола тха, тIаийцача социалистически декхарегIа 7 килограмм йоагIача.

ДIададхача шерашка а санна социалистически яхье хьалхара моттиг бIубенна лелаеш хьайоагIа воккхагIволча жа Iун, Ленинеи Октябрьски Революцеи ордений кавалера, коммуниста Шатомиров Измаил Амзатовича бригада. Цун болхлоша фуна лелабеча хIара устагIанна тIера пунт гаргга — 15,5 килограмм тха даьккхад, тIаийца хинна декхар 14 килограмм йолча. ХIаьта ремонтни группацарча жах хIаранена тIера 11,6 килограмм тха даьккхад, социалистически декхарех 11 килограмм йоагIача.

Шоай деша дай болаш хьабоагIа иштта Социалистически Къахьегама Турпала Эсмухамбетов Наурды Акватовича, Къахьегама ЦIеча Байракха орденийн кавалераш болча коммунистий Манапов Кудербек Урашев Рашимбекен бригадашцара жа леладераш а. Цар хьокхамаш цхьатарра да — хIара устагIанна тIера 8,9 килограмм тха. ТIаийцача социалистически декхарел гаьнна дукхагIа да из.

ДикагIчарца лоархIаш я боахаме жа леладеча говзанча Пацагов Шамила бригада а. Цо духхьашха дахка ха йолча жех хIаранена тIера ийс килограмм тха даьккхад.

Е. ФАРНИЕВА.

IАНА КИЙЧО Ю

Цхьан шеран ах шеран тоъал доакъар Iалашде лаьрхIад Малгобекски района «Кавказ» яхача совхоза къахьегамхоша укх шера хьайбашта. Лаьттах еллай, план тIеххкхоачаш а еш, 1400 тонн сенаж, аргIаш а даь вIашкатехай 1050 тонн йол, 1400 тонн ка болча ялатий ча.

ДIахо а сихдаь Iалашдеш латт доакъар. ХIанзчул тIехьагIа кийчдергда 200 тонн баьца витаминни хьоар, 700 тонн гранулаш, 6500 тонн силос.

Хьайбашта Iан кийчо еш я коммунист Темченко Михаил керте латта мехотряд.

Б. ПЕТРОВ.

ФЕРМАШТА — ШОРТТА ДОАКЪАР

ЦХЬАННЕ ШОЛЛАГIЧОА ДIАТIАТЕТТАШ

Малх лакхбеннабар «Назрановский» совхоза Аьлти-Юртарча отделене силоса хьажкIаш хьокхача кхай тIа тхо кхаьчача хана. Кхай тIа эггара хьалха болх дIаболабаьча Муцольгов Бемболата йиъ автомашин аьта хIажкIий силос дIаяхьийта кхийнадар бархI сахьат далалехьа. Цунна тIеххьа-тIехьа яр механизатора Озиев Сайпуддина комбайн а. Вожаш (ерригаш а ялх комбайн я отделене хьажкIаш хьокхаш) болх дIаболабанза а, хIаьта болабеш а яр. Ханнахьа, комбайний болх сеца латтаргбоацаш, баьхкаб кхай тIа шоай машинашца шофераш Беков Хьажбикар, Газдиев Масаудин, Торшхоев Яхьья, Евлоев Къарамсолта, Мальсагов Башир. Уж «Сельхозтехника» Назранерча объединене шофераш ба. Цар яьй уж рейсаш.

Цхьабакъда, берригаш а баьхкабац балха шоай ханнахьа. Ийс сахьат даьннадар Озиев Сайпудина комбайна кIалхара силос ийца хьалхарча рейсах Евлоев МаIисеи Добриев Илезеи машинаш йолхача хана. ИттлагIа сахьат доладелча кхай тIа ера Олигов Махьмад-Башира лехкаш йола трактор а (тележка тIехьайолаш). Цу ханна хьатIаухаш яр «Сельхозтехника» кхыйола машинаш а.

Совхозаца долча договорах объединенера 20 автомашин хила езаш я хIара дийнахьа силос хьатIаозаш. ХIаьта 10-ча сентябре делкъелца цига хиннараш 14 мара яцар. Автомашиний балхах жоп дала дезаш совхозе дIахьожава ва «Сельхозтехника» объединене диспетчер Пугиев Ахьмад. Цо цIераш йоах силос яхьаш хьабаьхнача шоферий, цар машиний. ЦхьайттлагIа сахьат доладеннача хана кIоаг болча хьакхаьчараш 11 автомашин яр. Дукха ха ялалехьа кхы кхоъ ера. Вож машинаш мичахьа фу болх беш я, тахан силос кхухьаш хургья-хургьяц — цу дешахьадала жоп долаш бацар объединене болхлой.

Совхоза кулгалхоша цIенхаштта бехк боах, боагIа а боагIаш, «Сельхозтехника» шоферех.

— Хьалхарча дийнахьа, 9 сентябре, сайриина диъ сахьат даьннача хана болх беш йолча машинех ахаш а йисаяцар кхай тIа, — йоах керттерча агронома Газдиев Ахьмада. — Цхьа юкъ ялалехьа царех а цхьаяраш дIаяхар. Объединене кулгалхошка из гIулакх дIахайта дийзар.

Кхы а шортта корадоагIаргда цу тайпара беча цар балхах ала хIама. Цхьабакъда, водителех дукхагIбараш цIена болхлой бя, дуккхача хана денз болх а беш, опыт а йолаш. Царна дика довз шоашта хьалхашка оттадаь декхар а шоаш кхоачашбе безача балха бехктокхам а.

Масала, царех цаI ва Газдиев Масаудин, «Сельхозтехника» къаьнабарех водител. ХIара гуйрийна районерча совхозашка кхашкара балхаш чудерзадеш хул. ХIанз дукха ха йоаццаш цIакхаьчав бIаргIача аьхки Ростовски областе ялат чуэцаш а хинна. Цун машина чу улл «Вега-402» яха радиоприемник. Из дика болх барах денна совгIат да. Цунца цхьаькха совгIат а денад водитело — колхоза правленен партийни а профсоюзни а организацейи баркал.

Иштта болх беш шофераш ба лакхе хьоабаь Мальсагов Башир, Торшхоев Яхьья, Беков Хьажбикар, кхыбараш. Цар а ужжамоча кхычар а бехка сеца латтац ,совхоза болх. Шоашта тIадиллача гIулакхах удараши боагIIача бесса болх ца бераши объединене кулгалхошта бIаргаго а, хIаьта царна боагIаш бола бехк бе а беза.

Цхьабакъда харцхургдар силос кийчъечара гIулакхаш ледара лелара бехк беррига а шофераштa дIатIабиллача. ДукхагIча даькъе уж балхара удалга а совхоза бехкагIа да. БоагIIача тайпара хьажкIаш хьокхачареи силос чуйоллача кIоаг тIарен болх вIаштIехьа ца баккхаро дог лелхийт цох. Хьожаргда вай бакъдарашка.

Совхозе къаьнагIбарех механизатор ва Горокоев Мусхьажа. Кхай тIа дIакхоаччашехь комбайн тоае дIаотта вийзар цун 10 сентябре Iуйрийна. Сийсара сарахьа ца деш диса гIулакх да из. Белгалдаккха безам ба: е дIа-юха лела техничка а, е слесарь-наладчик а — цхьаккха новкъост цунна юхе ца хилар. Иштта ше цаI дIаваьллар из комбайн тоаеш делкъел тIехьелца.

Еха лаьттача цхьаькханенна эшаш йола электросварка цхьайттлагIча сахьата мара йолайинзар. Къона механизатор Газдиев Баматгири кхай юккъе комбайн тIехьара дIа а яьккха трактора гидравлически система чу даьтта дотта бригаде вахар. Шин сахьатал совгIа лаьттар комбайн сеца. ХIаьта делкъелца цо баь беррига а болх 6 автомашин силос я.

Из деррига кIалдихьа сурт дар силос чуйоллача кIоаг тIа. Аьтта хьажкIаш IотоIаеш йола С-100 яха трактор хьаллотаешехьа яйра чура доагор кхоача а денна. Цунна заправка е вIаштIехьа ца долаш делкъел тIехьенга кхаьчар. Ферма бригадира Солсанов Iийсас шиъ машин яхийтар заправщик воалаве. Юхера а гучудаьлча трактор «Сельхозтехника» объединенера хилар. Заправка е езараш а уж хилар. ХьалхагIа, селхан ди кхоачададехьа трактора доагор эшилга, Iуйрийна цун болх бе безилга саго теркалдаьдац.

Хьанхаьчар силосах етта Евлоев Къарамсолта бортовой машин. Iойоассае хIама а йоацаш дIаотта йийзар кIоага йистте. Iойоассае аьнна тIехьашка лаьхкача кIоаг чу яхкийсар Торшхоева, Пугоева, Газднева машинаш. Хьалъяха хIама а йоацаш сеца лаьттар шин сахьата совгIа — трактора гусеница дIатIайоллалца.

ХIаьта цу хана чухь шоай аргIагIа хьайоагIача машинаша а тракторий лафеташа а ат-аттагIа йолча метте IойоассаьчA силоса гувнаш Iайра кIоага гонахьа. Иштта ца яздe а мегаргдар из гIулакх цIаьхха ниийсденнеи вохк деношка лерттIа болх дIабодаши хилча. БархI эзар тонн совгIа силос чуйолла езача отделене ах а еллаяц цунах таханарча денга. ХIаьта болх дIаболабаь 20 ди совгIа даьннад.

Цхьаькха да новкъарле еш. Механизаторашта шоаш дийнахьа хьадаьр фуд, даьккха алапи мелад хац. МалагIчо хьанца социалистически яхь лелаю хатта а дезац: тхона йовнзар цхьанкхе агрегата тIа вымпел, кIоаг болча, наха болх беча метте хьалтеха е «къахьегама листок» а е, «молни» а.

— Учетчик тхона укх кIирагIа цкъа мара вайнавац,— аьлар тха хаттара жоп луш трактористa Озиев Сайпуддина. — Из дIахаттеи жоп хьадалеи кхы укхаза саг а вац.

— Сона хов цаI, — йоах механизатора дIахо, — аз дийнахьа 9—11 го боаккх кхайна, хIаьта хIара гонах 7 автомашин е тележка хьалъюз. Иштта, «хетаргахьа» яха учет я-кх оаха лелаер.

Цу хана цига нийсвеннача бригадира помощникага Албогачиев Султанага дир аз из хаттар. Бегаш беш санна йоах цо:

— Болх баь йистебаьлча кхай тIа хиннача ялхе комбайнера дIадекъаргда-кх беррига балхах доагIар...

ХIара шера тоъал доакъар хилац совхозе. Цу деша керттерча бахьаненх цаI—из Iалашдеча хана массаза балхаца хулаш дола лакхе дийца гIалаташ, кхоачамбоацараш.

З. ДАУРБЕКОВ.

СОВЕТСКИ СОЮЗА ШОЗЗА ТУРПАЛХОЧОА ЛЕТЧИКА-КОСМОНАВТА нов. В. Ф. БЫКОВСКЕНА ЛЕНИНА ОРДЕН ЯЛАРАХ ДОЛА

СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

«Салют-6» — «Союз» яхача орбитальни Iилма-тохкама комплексаца толаме космически никъ барахи цу хана къонахчали майрали гойтарахи Ленина орден лойла Советски Союза шозза Турпала СССР летчика-космонавта нов. Быковский Валерий Федоровича.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель Л. БРЕЖНЕВ.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1978 шу, 10 сентябрь.

ГДР ГРАЖДАНИНА КОСМОНАВТА-ТОХКАМХОЧОА ЙЕН ЗИГМУНДА СОВЕТСКИ СОЮЗА ТУРПАЛ ЯХА ЦIИ ЯЛАРАХ ДОЛА

СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

«Салют-6» — «Союз» яхача орбитальни Iилма-тохкама комплексаца толаме космически никъ барахи цу хана къонахчали майрали гойтарахи Советски Союза Турпал яха цIи лойла ГДР гражданина космонавта-тохкамхочоа Йен Зигмунда, Ленина ордени «Дошо седкъа» яха медали цунна дIа а луш.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель Л. БРЕЖНЕВ.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1978 шу, 10 сентябрь.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиуме

8 сентябре Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума аргIанара заседани хилар.

Заседане ладийгIар НГIАССР Лакхехьарча Совета Президиума комиссе председатела депутата Н. И. Семенова Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совете хоржамаш дарах долча Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Закона проект кийчъярах баьча балхах хьахиннарий хьакъехьара яьча докладага.

Комиссе баь болх могабир Президиумо, хIаьта соцам тIаийцар цу Закона проект ювцийта Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета IХ-ча сессе дIачуяла.

НГIАССР Лакхехьарча Совета Президиумо ладийгIар Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Суда балхах республика Лакхехьарча Суда председатела нов. К. Д. Бурмистрова яьча докладага. Республика эггара лакхерча судебни органо укх тIеххьарча пхе шера баь болх белгал а баь, Лакхехьарча Совета Президиумо дийцар республика Лакхехьарча Суда балха юкъе нийслуча кхоачамбоацарех.

ТIаийцача соцам тIа Лакхехьарча Совета Президиумо белгалдаьккхар Лакхехьарча Судо керттера теркам СССР, РСФСР, Нохч-ГIалгIай АССР кердача Конституцешка тIачIоагIъяь правосуде демократически принципаш юкъенхахьара, социалистически законаш лерргIа кхоачашдара тIаберзабе безилга. Лакхехьарча Совета Президиумо Лакхехьарча Судагара дIадийхар цун беррига болх республика гражданаш Даьхенна, коммунизмана мутIахьа хургболаш, цар советски законаш, социалистически общежите бокъонаш, общественни порядок лораергйолаш кхетам балара тIаберзабелга.

Лакхехьарча Совета Президиума заседане дийцар халкъа депутатий Ачхой-Мартановски районни Совета исполнительни комитето халкъа депутатий районни Совета массазарча комиссей балха лостам телара хьакъехьара дош.

Лакхехьарча Совета Президиумо чIоагIийир шоай хоржамий округашка халкъа депутатий моттигашкарча Советаша бу болх дIахо тоабара тIаерзаяь мероприятеш, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета IХ-ча сессе дешашка хьежар.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета нийслагIа сесси хьаеллара хьакъехьа

ЯлхазлагIа хержача Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета нийслагIа сесси хьаелларгья 1978 шера 13 сентябре Iуйрийна 10 сахьат даьлча КПСС обкома политически дешара ЦIагIа.

Депутаташ дIаязбергба 1978 шера 12 сентябре Iуйрийна 9 сахьат даьлча денз сайрийна 7 сахьат даллалца Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумеи (Комсомольски улица, 112, 4-гIа этаж, № 101 йола кабинет) 1978 шера 13 сентябре Iуйрийна 7 сахьат даьлча денз КПСС обкома политически дешара ЦIагIеи.

СОВЕТИЙ МЕХКА ГIОЛЛА

ЮРТАРЧА ГIИШЛОШТА

ЖИТОМИР. Базальтови хьоаса бу йоккха технологически комплекс болх бе йолаеннай Емельяновски аьшкабетонни конструкцей заводе. Мехка юрташка хьалдеча гIирсашта хIара шера 25 эзар кубометр геттара дика утеплитель тергья предприяте. Пятилетка йолаелча денз гIишлой конструкцешин материалаши арахеца керда ялх предприяти болх бе йолаялийтай областе.

МЕХКДАЬТТА — ПЛАНАЛ СОВГIА

ИЖЕВСК. СССР Конституце шу дизара сийна планал совгIа мехкдаьтта даккха аьнна тIаийца хинна декхар кхоачашдаьд Удмурте промысловикаша. Шу хьадоладелча денз тахан мехкдаьтта 50 эзарлагIа тонн чухийцай цар доагор лелача пхьаьнашка. Из толам Iалашбаьб скважинаш яхареи караерзяреи ерригача циклагIа яхь лерттIа вIашагIъеллача бурувдеттарашта, вышкомонтажникашта, наладчикашта юкъера гIулакх нийса вIаштIехьдахаро. Лаьттах хIара скважина яккхара оттаяь ханаш кIира совгIа лоацъяьй.

МЕДИЦИНСКИ КОМПЛЕКС — БОЛХ БЕШ Я

КУЙБЫШЕВ. Петровски района Марьевка яхача юрта эксплуатаце дIаеннай медицински комплекс. Цунна чуйоагIа поликлиникен стационарни отделении, цергий лорий а физиотерапевтически а кабинеташ. Керда больнични комплекс хьалъяьй Челно-Вершины яхача районни центре. БIарчча медицински городок хьалъэттай Волжски автомобильни завода къахьегамхой бахача районе. Укхаза хьун йистте урагIъяхача дукхазза вIаштIаръяьча корпусашка хIанзле а болх бе йолаеннай боккхагIчарнеи бераштеи лаьрхIа дарбан итташ отделенеш.

ЮРТАРА ЗАВОД

КАПСУКАС (ЛИТОВСКИ ССР). Республика колхозашеи совхозашеи даь заказаш кхоачашде йолаеннай Капсукски авторемонтни завод — Литве эггара хьалхара «Сельхозтехника» яхача объединене специализированни предприяти. Заводо хIара шера юха болх бе йолайолийтаргья 3000 грузовик.

ДIАДИЙНА ДАЬННАД

НОВОСИБИРСК. Гурахьа юв керттера культура — рожь — дикагIа йолча ханашка дIайийна даьннад областа боахамаш. Планал совгIа итташ эзараш гектараш кхаш дIалийцад цу культуро. Кулундински аренашка а къилбаседехьарча цхьайолча районашка а тешшаме лакха хьувкъам тел рожо.

(ТАСС).

ОТЧЕТНО-ХОРЖАМА СОБРАНЕРА

БЕХКТОКХАМЕ ДЕКХАР

— Вай парторганизаце балха мах бе боагІа подведомственни производственни коллективай хьокхамашка хьежжа, — аьлар Ленина орден лелаеча «Грознефть» объединене коммунистий отчетно - хоржама собране партийни бюро секретара заместитела О. Г. Игнатьева. — Управленчески аппарата балха стилахи методехи дукхагІча даькъе тийша да паччахьалкхен планаш кхоачашъелга.

Бонкъалдар аьлча, объединенена чуйоагІа дукхагІа йола производственни предприятеш шоашта хьалхашка латта декхараш кхоачашдеш я. Масала, юбилейни шера план а тІаийца декхараш а ханал хьалха кхоачашдаьд. Планал совгІа даьккхад 215 эзар тонн мехкдаьттен 34 миллион кубически метр гази. ТІехкхоачашдаьд кхыдола технико - экономически хьокхамаш а.

Укх шера а толаме къахьег мехкдаьттахоша. Мехкдаьтта даккхара ворхІ бетта план 101 процент кхоачашъяьй объединене коллективо. Планах лоархІаьнй бурувдеттача ворхІ бригадагара дІа мел никкха коллективаш. ХІаьта цу даькъе 29 бурувдеттарий, 29 а йолаш йолча 37 бригадо, пхе предприятe, цхьан автоколонно пятилетка кхаь шера план кхоачашъяьй. Белгталара толамаш даьхад объединене бурувдеттараша. ВорхІ бетта план 112,3 процент кхоачашъяьй цар. Планал совгІа 11080 метр бурув техад.

Балха тІа иштта доккхий хІамаш карагІдувларах укх шера Ерригсоюзни социалистически яхье объединене коллективана хьалхарчеи шоллагІчеи кварталгашка хьалхара моттигаш хьожаяьй, мехкдаьтта промышленностен профсоюза ЦК-ай карара кара тела ЦІе байракх а луш.

Цхьабакъда отчетни доклад яьчо а пренешка къамаьлаш даьраша а дукхача кхоачамбоацараштa цІенхаштта критика йир. Аппарата болхлоша тІаийца соцам кхоачашбара лерттІа тІахьожам лоаттабац, моттигаш нийслу дисциплина телхаеш, доал дара вай ханара методаш юкъе ца кхувлаш. Октябрьски яхача мехкдаьтта доаллача моттиге тІоаний давлени меттахьа ца ялийтара кхоачамболлаш хий чуахийтац. Скважинашта капитальни ремонт елга дІаьхдарах дукха мехкдаьтта дусхьа ца доаккхаш. Из хул мехкдаьттен гази яккхара, керттерча энергетика, автоматизацен КИП-ен отделаша, технологически транспортен специальни техникан управленеша, кхыча службаша скважинаш хьалъяра лерттІа тІахьожам ца лоаттабарах. Цудухьа цу отделий кулгалхой а коммунисташ а декхарийла ба цу гІулакхага цІенхаштта хьажа а болх овлангара деиз тоабе а.

Бурувдеттараша планаш кхоачашйой а, белгалдоахар собране доакъашхоша, болх кхы а дикагІа бе торонаш йолаш ба уж. Масала, авареш дІІяхара, брак яр бахьан долаш болх ца беш йоаяь ха 69297 сахьат да, календарни ханах 21,1 процент хул цох. Бурувдеттача пайда эцаш йола ха 66,8 процент мара яц. Укх шера ворхІ бетта 17 авари яьй. ДукхагІча даькъе авареш хул бурувдеттарий балха инженерно - технически болхлоша, технически службаша лерттІа тІахьожам ца лоаттабарах, технологически дисциплина телхаярах, кхыдолча бахьанех. Уж кхоачамбоацараш цІендаь дІадахаро кхы тІа а эзараш тоннаш мехкдаьтта даккха йиш хулийтаргья.

Теркам тІабахийта беза гІонна йолча службай болх тоабара, материально - технически Іалашо елга вІаштІехьдаккхара, техника кердадараш юкъекхувлара.

Собране хинначар къаьстта чІоагІа бала кхоачаш дийцар мехкдаьтта доалла керда моттигаш гучаяхарах дола дош. ХІанз укх сахьате из гІулакх мехкдаьтта даккхарал шозза совгІа тІехьадусаш да. Бакъда укх шера Мехедов Борис Александрович начальник волча № 1007 йолча буровой бригадо 5800 метр кІоарга бурув а теха Андреевски атагІе яхача моттиге мехкдаьтта лехар. ХІанз бурувдеттарий декхар сенах латт аьлча, из латт «Іаьржа дошув» лахара балхаш тІа-тІа шерагІа доаржадарах, технологически дисциплина чІоагІа лелаярах, ерригача бурувдеттача управленей болх тоабарах.

КИП-ен автоматизацен отдела начальника О. А. Шахвердова дийцар автоматизировании система бурув тохача юкъехьолга сихде дезаш хиларах. Бакъда кадраши эшаш йола аппаратуреи ца хилар бахьан долаш из гІулакх хІанз геттара ледара лел.

Корта болаш къамаьл хилар собране капитальни гІишлошъярах, транспорта балхах, материально - технически Іалашонах. Докладчика, пренешка къамаьлаш даьча объединене технологически транспорта управлене начальника В. Н. Петрова, комплектаце отдела начальника Р. Х. Адамова, капитальни гІишлошъяра отдела инженера В. А. Дубровина аьлар, капитальни гІишлошъяра ворхІ бетта план кхоачашъяьяле а, цхьайола лоархІаме объекташ йистеяьхалле а гІишлошъерий балха юкъе дукха кхоачамбоацараш да. Объединене СМУ болх во вІаштІехьбаккхар бахьанце геттара ледара лел «Старогрозиефть» НГДУ парогенераторни установка, Карабулак — Грозный яха газопровод хьалъелга, тІехьадаьннад сернисти мехкдаьтта цІенду сепаратни установка йистейоаккхилга.

План кхоачашъяр дукхача даькъе транспорта балхах тийша да. Объединене хІара дийнахьа балха ара ца йоалаш юс ши бІаь гаргга автомашин. Бахьан — ремонтни база эсала хилар, водителаш ца тоъар, запасной оатхалаш ца хилар.

Партийни бюрос, белгалдоахар пренешка, отчетни юкъагІа цхьадола хІамаш даьд аппарата балха стили методаши эргайоахаш тоаяра. Бакъда, дІа мел доладаьр дизза чакхдаьккхадац. Масала, ер шу дІадолалуш партсобране дийцар «Объединене предприятешка керда техникеи толашагІйола технологии юкъекхувлар а цунца дувзаденна коммунистий декхар а» яха дош. ТІаийцар дика соцам, бакъда из кхоачашбаьбац. Иштта кхоачаш ца еш йисай дукха кхыйола решенеш, цу хьакъехьара дош партийни собране лаьрххІа дийца дале а.

Белгалдоалаш да цхьа хІама. Собранейи бюройн повесткана юкъе дукха нийслу лоадам боаца дешаш. Цул дикагІа дацар, йоахар собране къамаьлаш даьраша, керттера теркам овлангарча дешашта тІаберзабича, тІаийяь решенеш йизза кхоачашъелга вІаштІехьдаьккхача.

Отчетни доклада тІа геттара нийса гІоттадаьдар коммунистий, аппарата а структурни подразделеней а кулгалхой дисциплина чІоагІъярах, тІадиллача гІулакха хьалхара цар бехктокхам айбарах дола дош. Ма-дарра аьлча, партийни ІаьдалагІа доагІар цхьатарра хьадеха деза берригача болхлошкара, цу даькъе мугІарерчаргара а дехаш. Вешта аьлча, мугІарера болхлой объединене ба а бац. Доал деча хана бехктокхаме да хІара специалиста хьалхашка латта декхараш. Уж инициатива йолаш, шоай балхах дика кхеташ хиларах тийша дукха хІама да, хІаьта цар далийтача гІалатах доккха зе хила тарлу. Из хІама парторгаинзаце доагІІача бесса теркалду ала йиш яц. Партийни собранешка коммунистий отчеташ увттаеча хана «мугІарера» бараш бицлу. Из бахьанце цар хьинар лакхлац. Масала, пренешка къамаьлаш даьча ворхІ сагах виъ вар отделийи управленейи начальник, объединене паркома секретарь. Цунна тара сурт хул кхыча собранешка а. МугІарерча специалистий лоархІам лохбеш дукха моттигаш нийслу, хІаьта партийни организаце де мел доагІар дац аппарата болхлой инициатива гойташ, балхаца творчески гІулакх долаш хилийтара.

Собране къамаьлаш даьраша керда хержача партийни бюрона могадир коммунистий денал айдара, цар бехктокхам чІоагІбара даим йоанхо елга. ТІа-тІа чоалханегІа хулаш доагІа мехкдаьттахошта хьалхашка латта декхараш. Уж толаме кхоачашде торо хургья балха юкъе нийслу кхоачамбоацараш цІендаь дІадахара берригa коммунисташ оарцагІбовле.

Г. ОСЬМАКОВ.

«Гидроуголь» яхача производственни объединене «Юбилейная» яхача Новокузнецки шахта бархІлагІча участкерча Социалистически Къахьегама Турпала Николай Михайлович Романцова проходчески бригадо ханал хьалха кхоачашъяьй шера план. Коллектива счета тІа лаьттана кІала гІолла лоамах чуболхаш яьккха кхойтта эзар метр я, царех бархІ бІаь планал совгІа а йолаш.

СУРТА ТІА: (аьрдехьара аьттехьа): проходчикаш П. И. Савруцкий, В. П. Гребнев, комбайна машинист И. А. Ничинский, бригадир Н. М. Романов, электрослесарь М. В. Валюгин, комбайна машинист С. П. Кудрин.

А. КУЗЯРИНА сурт. ТАСС фотохроника.

ХА ЗЕХЬА ЙОАЯЦ

КПСС XXV съезда решенеш кхоачашъеш къахьегаш я «Грозэнерго» коллектив. Пятилетка кхоалагІча шера коллективо кходаьд 1895 тонн условни доагор, цу юкъа шоашта эшача гІулакха кхояьй 1275 эзар киловатт-сахьат электроэнерги. Шоаш тІаийца декхараш дизза кхоачаш а деш цу коллективо бархІ бетта электроэнерги яккхареи дІаахийтареи план 100,5 процент кхоачашйир. Иштта 100,8 процент кхоачашйир укх шера бархІ бетта йІовхала энерги дІаахийтара план а, планал совгІа 9334 эзар киловатт-сахьат йІовхала энерги яьккхар цар, иштта дІаяхийтар 41 эзар гигокалори. Условни доагора удельни расход 1977 шера хьалхарча бархІ беттаца нийсйича, укх шера 2,6 грамм кІезигъеннай, хІара киловатт-сахьата лаьрхІача. из боккха толам лоархІаш да коллективе. Цига массава а дика кхеташ ва балха ханах бизза пайда эца безилгах.

Цу дерригача хьокхамашта хьалхарча моттиге я ТЭЦ-2 электроцеха мастера В. В. Глущенко кулгалду электромонтерий-лилельщиккий бригада. Бригада болхлошта юкъе а дика къахьегарца къаьстта белгалваьнна ва цу станце ткъаь шерал совгІа болх беш вола Л. А. Семыкин.

С. ДЕТЮК, ремонтникий группа кулгалхо.

ХЬАЛХАЛАТТАЧА БРИГАДА КУЛГАЛХО

МоллагІдола цІей къахьегама толамца белгалдоаккхилга традици а хинна дІаэттад вай мехка. Гаргакхоачаш латт СССР керда Конституци тІаийца шу дуза цІей. Цу дезача денна сийленца накъабахара доккхий социалистически декхараш тІа а ийца, шерра социалистически яхь йоаржаяьй «Жилгражданстрой» треста СМУ-8 гІишлонхой бригадаша. Цу яхье хадданза хьалха а латташ пятилетка кхоалагІча шера дог гІоздоаккха къахьегама толамаш доахаш я Флигель Александр Филиппович керте латтача отделочникий бригада. Пятилетка хьалхарча кхаь шера план ханал дуккха хьалха кхоачаш а яь, тІадоагІача шера шоллагІча ах шера календарагІа къахьегаш я из. КарагІдаьнначох кхоачамбаь Іеш оамал йоацача бригада гІишлонхоша шоаш мел деш дола отделочни балхаш дикеи тІехдикеи мара а ца хулийташ, хІара сменагІа нормаш 140—150 процент кхоачашъю укх деношка.

Ши-шегІа хьахулаш дац уж къахьегама толамаш. Цун керттердар да хьинар кхо ца деш гІишлонхоша къахьегар, цар къахьегам бригадира кхетамца вІаштІехьбаккхар. 22 гІишлонхочох латта бригада звеношта йийкъай Александр Филипповича. Царна керте оттабаьб йоккха опыт йола отделочникаш. Шоаш тІаийца декхараш тІехкхоачашдара шоайла яхь лелаю звеноша. Яхье баьннараша даьхача къахьегама толамий хІара дийнахьа итогаш ю бригадира. Уж толамаш а, иштта хьалхалаттарий опыт а, нийсденна кхоачамбоацараш а дІадовзийт массанена. ДІахо йодача хана дийнна гІалаташ кхы ца дувлийтара гІишлонхой оарцагІбоах бригада кулгалхочо. ГІишлонхоша беча балха хадданза тІахьожам а лоаттабеш, ца ховш дар дІахьех, эшаш дола гІо-новкъостал ду бригадира. Ший коллективерча хІаране оамал, хьанна фу дулургда дика хов Александр Филипповича. Цудухьа йоккха опыт йола отделочникаш бехктокхамегІарча участкашка болх бе хьожабу, хІаранегара доагІІаш дар хьадех, къахьегамеи производственнии дисциплина толхаяь моттиг нийсъелча, цу гІулакха бехке бараш бехктокхаме оз бригадира.

Со бригадир ва, яхаш киса кулгаш а дехка лелачарех вац Александр Филиппович. Бригадерча гІишлонхошта лалла дІа а этта, царна хьокхам а телаш къахьег цо даим. Дийнахьара смена чакхйоалача хана кхоана ший коллектива балха тІа хьовзам ца хилийтара мел эшаргйолча материалашта заявка лу цо. Бригаде къахьегаш мел болча отделочникашка цо караерзаяйтай штукатура, маляра, плиточника, кхыйола говзалаш. Цхьа болх ца хилча кхыча балха тІа дІа а этта къахьега йиш йолаш ва бригадера хІаравар. Цо а торо хулийт доахa толамаш тІа - тІа дикагІа хилийта. Аккордни нарядагІа къа а хьегаш, аккордно - премиальни методагІа алапи ийдеш ба бригада гІишлонхой. Нагахьа санна бетта йола наряд цар тІехкхоачашйича цунга хьежжа дукхагІа хул луш йола преми. Цунца лакхлу гІишлонхой материальни безам.

ГІишлошъеча Флигель Александр Филипповича къахьега 32 шу дизад, царех 25 шера бригадир волаш къахьег цо. Цу шерашка Іоаьлча йоккхача опыто новкъостал ду цунна ший коллектива болх дикагІа вІаштІехьбаккха, социалистически яхьа кулгалделга денгара денга тоаде, бригадерча гІишлонхошта шоай болх кІоаргагІа бовзийта. Иштта волча цун сий ду бригадерча гІишлонхоша меттел СМУ-8 дуккханеша а.

Александр Филипповича наькха тІа лепаш я Ленина орден, Ленински юбилейни медаль, «Социалистически яхье котваьннар» яха йиъ сийлен Знак «ИйслагІча пятилетка ударник» яха сийлен Знак. Тийнна сийлен грамоташ, ахчан премеш, яьха баркалаш итташ да.

СМУ-8 дикагІвола хьехамча лоархІаш а ва Флигель Александр Филиппович. Итташ ба дог раьза хинна цо ший опыт дІа а луш кийчбаь говзанчаш. Укх тІеххьарча цхьан - шин шера штукатура-маляра болх Іомабаьб цо Алиева Марема, Оздамирова ІайнаІийна, Хатуева Байсарена, кхычарна. Шоай хьехархочо санна хьинаре къа а хьегаш, башха-дика толамаш доахаш ба уж а.

Балха моттиг ца хувцаш хІанз ше волча СМУ-8 къахьегаш ва из ше болх бе волавелча денз. — Аз кулгалдеча бригадо паччахьалкхен план кхоачаш ца еш дийса шу дац со цунна керте эттача хана денз, — яхаш дувц бригадира Флигела. Иштта йолча бригадана СМУ-8 эгтара хьалхарчарца коммунистически къахьегама сийлен цІи елар. Цун сий даим лакха лоаттадеш хьайоагІа бригада. Пятилетка дІадахача шин шера «Профессех дикагІъяр» яхача яхье хьалхареи шоллагІеи моттиг яьккхар цо, хІаьта укх шера цу яхье кхоалагІа моттиг яьккхай.

Иштта йолча бригада гІишлонхоша хьинаре дакъа а лоацаш, иттлагІча пятилетка шерашка дукха гІишлош хьалъяьй. Царех да Грозиерча Ленина цІерагІча улицагІа хьалдаь 280 квартира йола нийсазза вІаштІара даь цІеиош, шиъ шийттазза вІаштІара даь цІа, фильм-база, «Сельхозтехникана» лаьрхІа дола 66 квартирах латта цІа, кхыйола гІишлош. ХІанз бригадо хьинаре дакъа а лоацаш Ленина цІерагІча улицагІа хьалдаь доалаш латт нийсазза вІаштІара даь 112 квартира йола цІа. Уж гІирсаш хьалдеча къаьстта дика болх а беш социалистически яхье хадданза хьалхалатташ хиларца белгалбаьнна ба бригадера отделочникаш Семина Ефросинья, Мадаев Алексей, Янкова Валентина, Сулейманова Душа, кхыбараш. ЦаІи ахи норма кхоачаш ца еш цхьа смена дІаяхийтац цар. Уж берригаш а бригадира Александр Филипповича ший опыт дІалуш хьалкхебаь говзанчаш ба.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

СОВГІАТАША ТЕШАЛ ДУ

Нохч - ГІалгІай транспортни управленена чуйоагІача автоколонна-1572 коара хІара дийнахьа эггара хьалхарчарца арайоал цхьоалагІча класса водитель Ангаев Салман тІавола «Икарус» яха автобус. Іуйрнйна ялх сахьат доалача хана Грозненски районерча ЦхьоалагІча мая цІерагІча колхоза хила езаш я цун автобус. Салмана дика кхетаду кІеззига ваьнна а ше тІехьаваьлча дукха нах балха баха тІехьабусаргболга, цох производствана чІоагІа зе даргдолга. Из гІулакх цо нийсдолийташ дац. Ший бехкагІа балха тІа из тІехьаваьнна, график цо толхаяь цхьа моттиг нийслац, яхаш дувц Грозный — Первомайка маршрутагІа дІа-юха лелача пассажираша.

— Ше каралаьца болх, шийна тІадилла, моллагІа декхар цІенен диззаи кхоачашдеш хиларца белгалваьнна ва хадданза социалистически яхье хьалхалатташ вола башха - дика производственник Ангаев Салман, — йоах цунах предприяте кулгалхоша. Коллективе а пассажирашта юкъе а иштта сий даьннад цун нахаца товш, Іимерза хиларах, паччахьалкхен плани тІаийца социалистически декхараши даим тІехкхоачашдеш хиларах, наьнъашка лелара, финансови бокъонаш ца телхаярах.

— Цу дерригне а керттердар да ший болх чІоагІа дукхабезаши тешамеи новкъост Салман хилар, — йоах цунах Центральни автостанце диспетчера Мусаев Адама.

— Паччахьалкхен плани социалистически декхараши Ангаев Салмана дикка тІехкхоачаш ца деш цхьа бутт дІабодац, — йоах предприяте начальника Тесля Валентин Николаевича. Иштта къахьегача цо иттлагІча пятилетка шин шереи ворхІ беттеи план дикка тІехкхоачаш а еш, планагІа лаьрхІачул совгІа паччахьалкхен кассе дІачуденнад 500 сом гаргга сом. Салман тІавола автобус лелача маршрутагІа иззал ахча заданел совгІа дІадалар ІалЬмате боккха толам ба. Ткъо шу дизад пассажираш дІа-юха кхувлача автобуса тІа из къахьегаш вола. ХІанз предприятерча водителашта юкъе хьалхарчарца тешама паспорт а денна болх беш ва из. Нохч-ГІалгІай транспортни управлене контрольно - ревизионни служба болхлой тІахьожам боацаш пассажираш дІа-юха кхувлаш ва Ангаев Салман.

Пассажирашта культурно гІулакх дарах, паччахьалкхен планаши тІаийца декхараши толамца кхоачаши тІехкхоачаши дарах ший декхар кхоачашдаь ваьннарг лархІац цо. ЦхьоалагІча класса водитель яхача цІеро цунгара дІадех наьнъа тІа цхьаккха тайпа хьовзам ца хулийташ лелилга. Цунах а дика лоархІаву Салман. Цудухьа цунна еннай «Авари йоацаш болх бер» яха кхоалагІчеи шоллагІчеи степена Знак. хІанз яла оттаяьй цхьоалагІча степена Знак.

— Пассажирашта культурно гІулакх дарал совгІа, шоай пассажираш дика бовзаш, цхьайолча хана бегаш баь цар самукъадаккха ховш ба тха маршрутагІа лелаш бола водителаш, — йоах цу маршрутагІа хадданза дІа-юха лелаш йолча Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча судерча канцеляре заведующе Захарова Нина Михайловнас. Иштта царна тешал деш дувц дукхача кхыча пассажираша а.

Предприяте моллагІа дІадоладеш дола керда хІама эггара хьалхарчарца хьаллоацарех цаІ ва Ангаев Салман. Иштта болх бе Іомабаьб цо ше керте латтача бригадера кхыбола водителаш а. Автоколонне хиначa тайп-тайпарча конкурсашка цкъа санна дуккхаза а дакъа лоацаш хиннав из. «Лакха культура йолаши дикагІеи пассажирашта гІулакх дар» яхача конкурсе дакъа а лаьца призовой моттиг яккхарах Салмана елар профсоюза обкомеи Нохч-ГІалгІай транспортни управленеи Сийлен грамотеи 30 сом премии. Массехказза предприяте хинначa конкурсашка, яхьашка хьалхара моттигаш яьхай цо.

Общественни балха тІа дакъа лаца а ха норайоагІа Ангаев Салмана. Цкъа санна массехказза хержа хиннав из профсоюза месткома, халкъа тІахьожама группа членала.

Дукха да Салмана тийнна совгІаташ. «Социалистически яхье котваьннар» яха массехк сийлен знак, «ИйслагІча пятилетка ударник» яха сийлен знак, пхийтта сийлен грамота еннай цунна. Иштта цун къахьегама толамаш белгал а доахаш итт-ех баркал аьннад къахьегама книжка тІа дІа а яздеш, ворхІазза ахчан премеи еннай укх тІеххьарча шерашка. Цкъа санна дукхаза предприяте Сийлен улга тІа хьалтехха хиннад цу портрет.

Ший къахьегама толамаш тІа-тІа тоадеш накъавоагІа Ангаев Салман СССР керда Конституци тІаийца шу дузача деннен автотранспортникий дезача цІейнеи.

Б. КОСТОЕВ.

КРАСНОДАРСКИ КРАЙ. Дерригача дуненна довзаш да даим дахаргдола Сийлахьбоккхача Дай-мехка тІема шерашка города - турпала Новороссийска карагІдаьнна денале гІулакх. 1943 шера города гаьна йоацача моттиге 225 дийнахьеи бийсанеи хилар ЗІамига лаьтта лорадаьраша шоайла дуккха дукхагІа болча гитлеровцашца лоаттабаь тІом. Советски тІемахоша гойтар котало яккха могаргдолаш шоаш хилар, майрал, денал, тІемахой йоккха говзал.

1943 шера 16 сентябре пехотинцаша, морякаша, артиллеристаша, танкисташа, летчикаша йохаяь хІалакйир немций - фашистий бІун йоккха группировка, хІаьта Новороссийск мукъа а яьккхар.

СУРТАШ ТІА: 1. Город-турпал Новороссийск. Пассажирски причала юхе да «Одесса», «Молдавия» яха теплоходаш; 2. отставкера 2-ча ранга капитан С. Т. Григорьев, Куников Цезара подразделенешта юкъе эггара хьалха ЗІамигача лаьтта Іоессача ший батальоно, баьча тІемах бІухошта дувцаш ва.

Е. ШУЛЕПОВА сурт. ТАСС фотохроника.

ЛЕНИНСКИ ТІЕХЬАЛЕ

ЛЕНИН СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ЗАКОННОСТАХ

«Социалистически паччахьалкхен аппарат халкъа гІулакх деш а цунна отчет луш а я. Балхах тешаме воацаш, Іаьдал нийса чакх ца доахаш, бюрократизм йоаллаш хилар тІагІертта социаде дезаш а, моллагІа из вале а, къахетам боацаш бехктокхаме оза везаш а хІама да. Советски наьха декхар — законностаи бокъон порядканен ха тІа латтар, харцахьа гІулакхаш леладар ца магийтар, царца къовсам лоаттабар», — аьнна яздаьд КПСС Программа тІа. Цу тезисо дІахо дегІайоалаю социалистически законностах йола Ленина уйлаш.

Советски паччахьалкхен кІийле хьаьньча В. И. Ленина социалистически законностах бола хьехам оттабаь ца Іеш, хьинаре новкъостал даьд из хьехам вахара юкъехьоча ...«Фуд закон яхар? Кот а яьнна паччахьалкхен Іаьдал шоай бе деллача классий лоІам гойтар», — яздаьд В. И. Ленина (ПСС, т. 16, оагІ. 306). Советски законий лоархІам гора Ленина, «закон политически мера хиларах, политика хиларах» (ПСС, т. 30, оагІ. 99), цу дерригнеша Советски паччахьалкхе дегІаахара юкъара лостам луш хиларах».

Советски законотворчества лардаш ше увттаеш, Ленина белгалдаьхад социалистически законность буржуазничул овлангара денз эргаш хилар. Советски Россе законаш чакхдоахар уж увттадераша шоаш, — болхлошеи ахархошеи, хІаьта цунца дувзаденна Ленина белгалдаьхад: «Законий лоархІам уж къахата тІа дІаяздаь хиларах латтац, уж чакхдоахачох латт» (ПСС, т. 31, оагІ 110).

Викалех латтача Іаьдала органашка хержача болхлошеи ахархошеи духхьал къахьегамхой хьашташка хьежжа мара кхыча тайпара чакхдаха йиш яцар законаш. ХІаьта из дар, Ленина белгалдаьккхача тайпара, «вай, коммунистически закона алхха алап теркалдаь ца Іеш, маІан а теркалде деза» яхилга (ПСС, т. 44, оагІ 399).

Советски законаш оттадеши тІаэцаши В. И. Ленина теркалдора царна йола лард эксплуатацех мукъаяьннача социалистически обществера керда чулоацам бола отношенеш хилар. Цхьабакъда Ленин бакъ ца эцаш вацар буржуазни законодательства нормай цхьадола хІамаш социалистически паччахьалкхен чулоацамга хьежжа овлангара хувца а хувцаш хьаэца дезаш хилар.

Советски законаш нийсен лоарзагІа ца доахаши кхоачашдарах Советски паччахьалкхе чІоагІъяраи революцена карагІдаьннараш лорадараи боккха лоархІам бола гІулакх хетар Ленина. Цо дилла а теркалдора законаш кхоачаш ца дарах меттел, уж дизза кхоачаш ца дарах а мел доккха зулам доал. «КІезигдукха а законах доацараш леладар, кІезиг-дукха а советски порядок телхаяр, из даьнна къахьегамхой моастагІаша цу сахьате пайда эцаргбола Іург да», (ПСС, т. 39, оагІ. 156).

Арахьарча а чурча а контрреволюцеца къовсам лоаттабаьча мехка хало тІалаттача хана цхьайола наьха хьакъах яха гІерташ хинна элементаш гІийртар Советски Іаьдала нийсъеннача ханна йолча халонех пайда эца. Кхачан продукташ кІезига хиларах спекуляци йолаелар. Цунца лоаттабеча къовсама средствах цаІ лерхІар Ленина социалистически законность чІоагІдарах.

Советски законодательства системера судий лоархІам белгалбоахаш, Ленина цар керттерча функцеех цаІ лийрхІай гражданашта, цу законий сий деш, нийса кхоачашдеш хургболаш, кхетам балар. Судаш иштта декхарийла я «законаш миштa кхоачашду хьожаш бІарг лакхара юкъе шоай мукъехьа, сиха, гІулакхаца цар дакъа лоацаргдолаш болхлойи ахархойи шеррача массашта кхетам бала», — яздаьд Ленина. (ПСС, т. 44, оагІ. 337). Вокх оагІорахьара, судаш шоаш декхарийла я паччахьалкхен органаша, предприятеша, учрежденеша, организацеша законность мишта леладу хьожаш тІахьожам лоаттабе. Ленина белгалдаьхад «халкъа судаша бюрократизм, волокита, боахама эсала доал дар санна дараш судага гІолла бехктокхаме увзара дукхагІа теркам тІаахийтанза барг ца хилар (ПСС, т. 44, оагІ. 337).

В. И. Ленина яьхачунга хьежжа советски судий балха лард хиннай, дІахо хург а я закон. 1977 шерарча СССР Конституце 155 статья тІа йоах: «Судахойи халкъа заседателаши шоай лоІаме ба, алхха Законо яхар мара де дезаш а бац».

Законаш телхадеш бола гІулакхаш тІара нах цІенхаштта бехктокхаме увзилга дІадехар В. И. Ленина, хІана аьлча цар шоай декхараш нийса а лерагІа а кхоачашдар советски паччахьалкхени общественнии строй чІоагІъяра, а наьха шоай болхлойахархой паччахьалкхенах бизза тешам болийтара а йола лоархІамегІарча средствах цаІ хиларах. «Советски законаш теркал а ца деш, ахархошца во болча нахаца къахетам боацаш къовсам лоаттабе беза гІулакхаш тІара кхы гоа ца болийташ дІа а боахаш, царна эгтара лирагІа йола суд а еш», — яздаьд В. И. Ленина (ПСС, т. 37, оагІ. 480).

В. И. Ленина хьехам творчески наьнъаца чакх а боаккхаш, КПСС-он Советски паччахьалкхенои чІоагІа теркам тІабохийт вай хана а социалистически законность дегІадоаладараи, эргадаьккха тоадараи, цунах гражданий бокъонаши хьашташи, хІаьта иштта паччахьалкхен хьашташ а лорадареи хьаллацареи лоархІаме средство а лерхІаш. КПСС XXV съезда яьча ЦК Отчетни доклада тІа Л. И. Брежнева белгалдаьккхар: «...Вай массаза а теркам тІалоаттабаьб дІахо лоаттаберг а ба советски законность, советски общества хьашташ, советски гражданий бокъонаш лораеча милице, прокуратура, судий, юстице органий болх тоабара».

Николай МОРОЗОВ, юрист. (АПН).

БАЛХАХ ДОГ ЛАЗАШ

Керттерча даькъе дулха хьайбаш кхоабаш ба «Шалинский» совхоза къахьегамхой. ХIанз боахаме кхоабаш 4684 бежани 6899 хьакхеи я. Укх тIеххьарча шерашка дика къахьегаш хьабоагIа совхоза хьайбаш леладераш. Иштта соахка 713 эзар сома пайда бир. Шоай хьокхамаш кхы лох ца деш къахьег цар укх шера а. План 450 грамм йолаш хIара дийнахьен буси юкъера лаьрхIача 500 грамм дулх тIаккхетийт хIара хьайбана. Ах шера боахама хинна пайда дукха хIама ца эшаш 340 эзар сом хилар. Уж толамаш доаххаше а бицлац совхоза болхлой тIадоагIача шера шоашта хьалхашка латтаргдола декхараш кхоачашдара тешшаме лард йолла.

ХIанз тIатеIIа Iан замалахьа хьайбаш чусоцадара кийчо еш ба совхоза къахьегамхой. Доакъар Iалашдара къаьстта теркам тIабохийт.

Цкъа дIайийча дуккхача шерашка тIаювла буц 300 гектара тIа я боахаме. Из еррига а хий дуллаш я.

Шозза хьувкъам чуийцаб цу майдан тIара. Хьайбашта мошача доакъара лаьрхIа дIатийннар ца лаьрхIача цигара хьекхача баьцах план 1140 йолаш 720 тонн йол, план йоаццаше а 400 тонн сенаж Iалашйир совхоза къахьегамхоша. Укх деношка кхозлагIа хьакха йолаьй цкъа дIайийча дуккхача шерашка тIаювла буц.

Доакъар Iалашдара гIулакх лерттIа чакхдаккхара укх шера хьалхе план оттайир. Иштта, буц хьакхара ханаш лоацъе лаьрхIар.

— Масала, совхоза доакъар Iалашдеча бригада низага а балха нормашка а хьежача буц цкъа хьекха чакхъяккхара 12 балха ди дезар, — йоах совхоза керттерча зоотехника Добриев Макшарипа. — Из ха итт денга кхаччалца лоацъе декхар оттадир доакъар Iалашдеча бригадана хьалхашка. Из гIулакх кхоачашдича буц хьекхачул тIехьагIа кхай тIа хий дуллилга, удобрени тоссилга сихде йиш хургья. Цунца цхьана сихагIа хьатIакхоачаргьяр аргIанара хьувкъам чуба торо хулийта ха а.

Хьалхашка оттадаьча декхарех дика лоархIабир доакъар Iалашдеча бригада къахьегамхой. Дукхача шерашка тIаювла буц хьалхагIа хьокхаш нийс ди мара доадаьзар цар, хIаьта шозлагIа хьокхаш—бархI ди. Цу гIулакхо торо хилийтар дIайийна буц ханал хьалха кхозлагIа хьакха йолае. ЛерттIа Iунал даь хилар бахьан долаш дика тIаьйнай буц. Юкъера лаьрхIача ткъаь итт сантиметр лакха я из.

— ХIанз хьокхаш йолча баьцах дукхагIъяр хьайбашта лу оаха. Цунца цхьана йол а кийчъю. Кхы а, 500 тонн йол кийчъе карагIдаргда тха, — йоах совхоза директора Б. Абаева. — Хьайбаш, царна тIакхетийта дулх кхы лох а ца деш, Iангара дахара 1200 тонн йол боахама хийцца тоъарг а я. Къаьстта доккхий ду тхо йол дика хиларо. Укх шера санна дика йолаш из Iалашъяь цхьа шу дагадагIац сона.

Атта баькха толам бац из. Цунга кхача гIерташ хьинаре къахьегаш дукха низ дIабеннаб наха.

— Дуккхача шерашка тIаювла буц хьакхара, цунах йол кийчъяра болх ханал хьалхен дикен чакхбаккха доккха новкъостал ду наха юкъе яьржача социалистически яхьо, — йоах совхоза рабочкома председателa Булаев Махьмуда. — Яхьа итог хIара дийнахьа ю. Къаьстта дика къахьегаш хьавоагIа буц хьоккхаш вола Н. Разуваев, йол цхьан моттиге тIагулъеш вола В. Темирсултанов, йол ферме дIакхухьаш вола М. Мусаев.

Аьла аргIаш деча кхаь звенона юкъе яьржача яхье хьалха шоллагIча отделенера Ильясов Канас кулгалду звено я. Канайл совгIа звенона юкъевоагIа Пантаев Шахид, БачаевгIар Тутен Хьасани.

Шерра доаржадаь дIахьош да хIанз совхозе силос Iалашъяра балхаш. Укх шера планагIа 11780 тонн Iалашде дезаш да из тайпа доакъар.

Силоса лаьрхIа 700 гектар гаргга хьажкIаш я совхозе. Царех хIанзле 280 гектара тIара яраш чуийца яьхай. Цигара чубенача хьувкъамах еллай хIанзле дукха хIама ца эшаш 4400 тонн силос.

ХьажкIаш чуэцаш йола бархI комбайн я кхай тIа болх беш. ХIара комбайнеро дийнахьа беш бола болх дIаязбеча ведомосташка хьежача гуш да эггара дикагIа комбайнера Агаев Вахида болх белга.

— Силоса хьажкIаш чуэца йолаьча хьалхарча дийнахьа денз шозза мара шийгара котало дIа ца йоаккхийташ яхье даим хьалха ва из. ХIаьта яхье хьалхара моттиг яккхарах цунца къувса могаш Бисултанов Абдул-Малик мара вац, — яхаш дувц М. Булаева. — Иштта дика къахьег кхай тIара аьта гIадамаш дIаккухьаш лелача совхоза шофера коммуниста Гадаев Алхазура а. Дуккхача хана денз хьаьнала къахьегарах дукха ха йоаццаш «За трудовую доблесть» яха медаль еннай цунна.

ХьажкIаш чуэца йолаьча хьалхарча дийнахьа денз чаьтараш а теха кхай тIа бийсаш йоах механизатораша. Мах боацаш кхача кийчбу царна. ХIара дийнахьа керда газеташ дахь, радиоприемник я. Арахецаш я «Молния» яха къахьегама листок. Дика вIаштIехьдаьккхад хьажкIаш чуэцаш къахьегача наьха балхацара моральнии материальнии безам совбаккхара гIулакх а. Социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхача комбайнера, шофера цIеча вымпелал совгIа ахчан премеш а тел. Иштта, дика болх барах хIанзле Агаев Вахида — 90 сом, Бисултанов Абдул-Маликa — 60 сом, Гадаев Алхазура — 110 сом, шофера Ибрагимов Жалаудина — 80 сом ахчан премеш еннай.

— Шу доладелча денз хIанзле 6467 сом ахча дIаденнад совхозо къаьстта дика къахьегача наха совгIаташ деш, — йоах Булаев Мохьмада. — Цхьабакъда яхье котало яккха нах духьал ахчан совгIат даккхар духьа гIерт аьлча бакъ дац. Хьалхле яккхара бокъонца йола яхь я къахьегамхошта юкъе. Цунна тешал деш цхьа масал доаладергда аз. Цкъа хьажкIаш чуэцача кхаь дийнахьа баьча балха итог а яь дикагIа къахьийгача наха ахчан совгIаташ дIадала а уж хоастабе а кхай тIа дахар тхо: сон, совхоза парткома секретари, отделене управляющеши. Совхоза директора приказ а дийша яхье хьалхле комбайнера Бисултанов Абдул-Малика яьккхалга дIакхайкадир аз. Собрани чакхъяьлча, волле, аьлар Абдул-Малика цул хьалха яхье котало яьккха хиннача Агаев Вахидага, хьай комбайна тIара из ЦIе вымпел хьа а яьккхе са комбайна тIа йогIа. Берригa механизатораш белабелар. Ийшачо котало яьккхача механизатора комбайна тIа ЦIе вымпел тIайогIаргйолаш хьалха шоайла барт баь хиннабар механизатораша. Дика болх барах сайна совгIата денна ахча а юхалургдар аз ер эхь тIа ца дайта, йоахар Вахида, раьза воаццаш, ше Абдул-Малика комбайна тIа ЦIе вымпел тIайогIа водаш.

Хьинаре болх бу кIоага чу силос йоллаш болча наха а. Цига къахьегаш я республике цIи хезача шекара свекла кхеечун, Къахьегама ЦIеча Байракха орден лелаеш йолча Энгласова Совханта звено. Шекара свекла чуэца йолае ха хьатIакхачалехьа йисача мукъача хана доакъар Iалашдераштa новкъостал де баьхка къахьегаш ба Совхант а цун звенора нах а.

М. ХАМАТХАНОВ.

ДОАХАН ДИЗА ХУРГДА

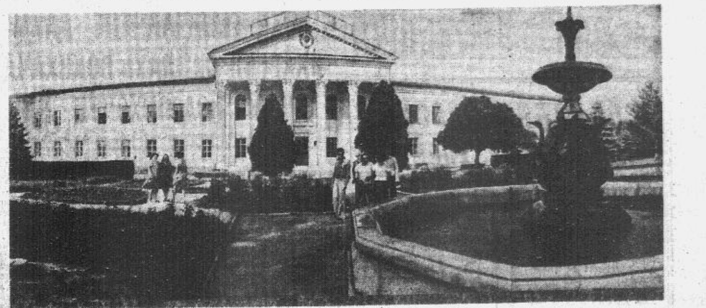
Юкъарча хьайбашта маэшша доакъар хилийтара оарцагIбаьннаб Урус - Мартановски районерча «Труд» яхача совхоза къахьегамхой. БIаьстан тIеххьарча деношка денз болх беш я укхаза доакъар Iалашдерий бригада, Шаипов Ахьмад керте а волаш.

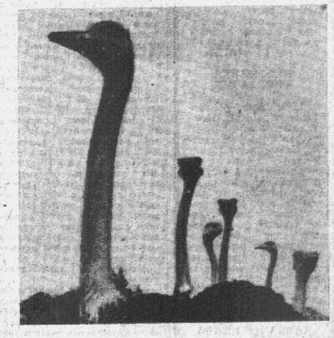
Механизаторашеи цар новкъосташа аргIаш дерашеи Iалашъяьй 180 тонн йол, планагIа 100 тонн йоагIача, 700 тонн ча — планал совгIа 200 тонн, 900 тонн совгIа сенаж. ДIахо а йол Iалашъе дагa ба совхоза къахьегамхой, цу гIулакха пайда эца лерхI дуккхача шерашка тIаювлача дIайийнача баьцех.

Сенажи гIожа доакъари Iалашдеча овсаре къахьегарца белгалбаьннаб механизатораш Анзоров Хьамзат, Абубакаров Апти, Хабилаев Селим. Царех хIаране 160—180 процент кхоачашъю дийнахьара балха нормаш. Техника сеца ца лоаттийташ сиха болх бу аргIаш деча Тепсаев Якъуба, Исламов ХIарона, Исмаилов Адиана, Малаков ПIаре. Паркхаш хьалтелача трактора тIа ва опыт йола механизатор Бакаев Вахид. Болхлой бригадо дIанийс ма ю йоли чаи хьатIа а дахь аргIаш тIа хьал а лу цо.

Укх деношка силоса лаьрхIа хьажкIаш хьокхаш боахк доакъар Iалашдераш. ПланагIа из кийчъе еза 3500 тонн. Механизатораша цу цифрал дукхагIа силос лаьттах йолла дош деннад. ХIара дийнахьа тIеххоачашъю шоай балха нормаш комбайнови агрегаташ лелаеча Мирзиханов Сайтмахьмадеи Муртазов Мухьмадеи.

Д. ЗАХАРОВ.

ХЕРСОНСКИ ОБЛАСТЬ. Аскания - Нова яха заповедник — шиъ тайпара хоза зоо-ботанически парк. Цига гулъяьй дунен дерригача мехкашкара хIана яц аьнна фауна викалаш. Дика дIаIомаду цига оакхарий, оалхазараш, хIаьта уж дебаде а вIаштIехьдоал. Ботанически парке кийчъю Украина къулбехьен хьалашка дIайогIа хьу кийчъяра способаш, керда бешамаши паркаши дIайогI, заповедни зоне тIаювлача перспективни акха гаьний биологии экологии Iомаю.

СУРТА ТIА: (шаьрача аренашкарча районашка хьайбаш леладара йолча, Аскания-Нова яхача уллача Iилма-тохкама института керттера корпус; хьалъайде кортош! (африкански страусаш); Пржевальске говраш. Итташ шераш да уж геттара кIезига йола говраш лораяра тIехьа къовсам лоаттабу.

А. ЗБОРЩИКА сурт. ТАСС фотохроника.

ВАЙ ЗАМАНХОЕХ ДОЛА ДУВЦАРАШ

ЛАЬТТА ДЕЗАР

...Совхоза парткома заседане дувцар ялат сихех доаца деши чуэцарах дола дош. Сакъердалуш бацар заседане дакъа лоацаш хиннараш. Из тамаш а яцар. 1300 гектара тIара ялат лоаццача хана шин жаткаца хьекха касарех Iодилла дезар. 1964 шера дар из. Цу ханна мара балха юкъейоалаеш яцар жаткаш Нохч-ГIалгIай республике.

Парткома заседане соцам бир жаткех цхьанне тIа совхоза дикагIвола механизатор Гайтамиров Сидакъ хоавс, хIаьта шоллагIчу тIа — тIеххьарча хана шиъ декхарех къаьстта дика лоархIавеш къахьегаш хьавоагIа Хасуев Мовлад. Из шу къаьстта дика дагадоагIа Сидакъа.

Хьалхарча массехк дийнахьа норма 20 гектар йолаш юкъера лаьрхIача 40 гектара тIара кIа хьокхар цо шиъ новкъостаца Доклаев Султанаца цхьана. Цхьабакъда цу темпаьца болх бича дукха ха йовргйолаш яр, ялат чуийца даккхар тIехьагIоргдар. Из кхетадора Сидакъа а Султана а. Цудухьа цар лаьрхIар ялат чуийца даккхалца дийнахьеи буси болх бе.

Шоаш дагалаьццача тайпара аргI-аргIагIа салоIаш болх дIаболабир. Iуйрийна хIама юаш багIача царна тIаккхаьча совхоза учетчик цецваьлар ялат хьекха моттиг бIаргаяйча.

— Сомах дий-хьогI ер! — аьнца бIарахьежар из шоаш хьадаьчох бокиха тоам хинна белакъежача механизаторашта.

— Мотт ховш яларе дIа кхай йисте латтача агрегато жоп лургдар хьа хаттара, — аьлар Сидакъа. — Бакъда, хабар-м хабар а хинна дусаргдар, лархIал Iа оаха масса гектар лаьтта аьхад.

Учетчик хьежача 85 гектар хилар цар ялат хьекха кха.

...Даь дика гIулакх белгал ца доакхаш дисац, довц лер йоаццаш. Боахама кулгалхоша, партийни, профсоюзни организацеша дег тIара даькъала вийцар ши къахьегамхо.

ХIанз Грозненски района «Загорский» совхозе болх беча механизатора Гайтамирова къахьегама болам хьаллаьцар кхыча боахамашкарча кхаш леладераша а.

Кхо-диъ ди даьлча Грозненски района «Заветы Ильича» яхача газето хоам бир, ялат чуэцара Сидакъеи Султанеи оттаяь рекорд № 1 йолча Грозненски шурий совхоза механизатора Маковейс шиъ новкъостаца 90 гектара тIара ялат а хьекха дIаяьккхалга.

Цец а баьнна шоайла бIарахьежачча бисар Сидакъи Султани из хоам шоашта хезача. Цхьа юкъ яьлча Сидакъа аьлар:

— Воха ма-воха хьо, са новкъост. Йохаергья вай Маковел рекорд а. Сов дукха салоI вай, кIезига сихде деза трактора болар а.

Вешта а карагIдаьнначох соцам баь Iеш оамал йоацача Сидакъа иштта соцам бир. ХIаьта лаьрхIар кхоачаш а дир. Цхьан дийнахьеи буси хьекха касарех Iодиллар цар шинне 92 гектара тIара ялат. ХIаьта 10 дийнахьа цар шинне цхьан жаткаца хьекхар 850 гектара тIара кIа. Духьал жатка тIа болх бе волаеннача Сидакъа а цун новкъосто а, шеко йоацаш, баьккха боккха толам бар из. Хьинаре къахьийга цу хьокхамашка кхачарах Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совето Сийлен грамота елар хьинар долча механизатора Сидакъа.

Шиъ боахамера хьувкъам чуберзабаь ваьнначул тIехьагIа, республика дикагIболча механизаторашта юкъера хьахержача дикагIбарашта юкъе а волаш из вахийтар Алтайски края Алейски района Кирова цIерагIча колхоза ялат чуэца. Цунца цхьана бар: Расуханов Зайнди, Хасуев Мовлад, Дагаев Ваха, Дудуркаев Хьасан, Усманов Баудин.

Къахьегама тIера, хьадечох дог лазаш, бехктокхам кхетабеш вар миччахьа а толамца лоархIавергва хьалхашка оттадаьча декхарах. Цу тайпара шоашта тIадилла гIулакх хьинаре чакхдаьккхар лакхе цIераш яьхача механизатораша. ХIаьта къаьстта дика къахьийгар Сидакъеи Зайндеи. Цу колхозе ялат чуэцача дакъа лоацаш хиннарашта юкъе яьржача социалистически яхье хьалхара ши моттиг яьккхар цар, моттигера дикагIа бола механизатораш тIехьа а буташ.

— Вай мехка моллагIча миIинге вале а, хIаране цхьатаррача бехктокхамца къахьега деза, хIана аьлча, Даьхенна рузкъа Iоадар, алсамдаккхар мехка хIаране декхар да, — йоах Сидакъа.

Лоацца аьлча, хIара шера лаьттан тIа сийлен лер юташ хьавоагIа дегаца а гIулакхаща а бокъонца вола коммунист Гайтамиров Сидакъ.

Жаткаца шиъ боахаме, тIаккха комбайна тIа хайна Алтайски крае болх баь хиннача хана денз цхьа шу дIадахийтадац цо ялат чуэцача шиъ декхараш толамца кхоачаш ца деш. Масала, соахка 800 тонн ялат аьрдар цо, шиъ совхоза комбайнерашта юкъе яьржача социалистически яхье хьалхареи районе кхоалагIеи моттигаш а йоахаш. ХIаьта укх шера «Загорский» совхозе болх беш 1336 тонн, «Горячеисточненский», «Назрановский» совхозашта хьувкъам чуэца новкъостал деш 208 тонни 1544 тонни ялат аьрдар цо.

Хьинар дола къахьегамхо хиларал совгIа дика хьехамча а новкъост а ва из. Юкхе болх беш вар агрегат еха а кхыдар хинна а кIалвисача, гIона кулг ца кховдадеш тIехвалац Сидакъ, ше геттара сиха хилча а. Шоаш херже професси цIенхаштта караерзае доккха новкъостал дир цо механизаторашта Исламов Асланбека, Татаев Iийсана, кхычарна. Хьехамча хиларах тарра трактора тIа болх бе Iомабир маIача нахал совгIа кхалнах Татаева Кусан Ахаева Маккеи. Татаева хIанз цIи хеза механизатор я. Дика болх барах цунна еннай Къахьегама Сийлен III-ча степена орден.

Дукха ха йоаццаш «Загорский» совхоза шоллагIча бригадана керте оттавир коммунист. Из кулгалхо ваьлга хайча, цун бригаде балха бахка ловш дукха механизатораш хилар. ХIаьта ховш да, дуккхача бригадираша къона, опыт йоаца механизатораш балха атта хьаэцаш ца хилар, къаьстта селханара дешархой. Цхьабакъда Сидакъ ишта вац.

Иштта моттиг нийсъелча шиъ низ дIакхоача гIо а ду цо. Из ха а ховш, из волча бригаде болх бе ловш хиннарча юкъе дукхагIа бараш къона механизатораш нийсбелар. ХIанз цун бригаде болх беш ба дукха ха йоаццаш механизаторий курсаш чакхъяьха Ахматханов Султан, Бугаев Шарпудди, Хамирзаев Iумар, Саидов Руслан.

Дика цIен да а ва Сидакъ. Цун воккхагIвола воI Адам Орджоникидзера юрта боахама институт чакх а яьккха «Майская» яхача коа тIара оалхазараш леладеча фабрике болх беш ва, шоллагIвола Мохьмад ялхлагIча классе дешаш ва. Ши йоI а я цун. ЙоккхагIъяр педагогически училище дешаш я, шоллагIъяр — 9 классе ягIа.

Дуккхача хана денз хьаьнала къахьегарах Гайтамиров Сидакъа еннай «Знак Почета» яха орден. ДоагIа сий ду Сидакъа из вовзаш болча, цунца цхьана болх беча наха а. Из ва Толстов-Юртовски юрта Совета депутат, КПСС Грозненски райкома членалла кандидат.

А. АЛИЕВ.

ТIЕХХЬАРА ПАРКХ

ЧЕРКАССКИ ОБЛАСТЬ. Черкасски района «Маяк» яхача хьалхалаттача колхоза ялат кхедераша укх шера керда толамаш даьхад. Колхоза хьалхалаттача комбайнераша хIаране 800—1000 тонн ялат аьрдад. Ялат чуийца даьлча чуийца даьннача кхай тIа котало яьккхараштa ловца баккха гулбеннаб къахьегамхой.

СУРТА ТIА: хьалхалатта комбайнер Федор Семенович Бояриновн цун нокъостийн.

И. ВОЛЧКОВА сурт. ТАСС фотохроника.

Критика яьчул

тIехьагIа

«КIА ДОЖАШ ЛАТТ»

иштта корта а болаш яр 3 августа арадаьннача газета тIа оаха кепатеха рейдови бригада корреспонденци. Сунженски района юрта боахама управлене начальника В. Кравченкос хоам бу цун хьакъехьа:

«Сердало» газето нийса белгалдаьхад 1978 шерара ялат чуэцача хинна кхоачамбоацараш.

Статья йийцай агрономически инженерии службаша колхозашка, совхозашка, юрта боахама управлене, цул совгIа КПСС Сунженски райкома бюрос дийцад ка бола ялат чуэцилга дика вIаштIехьдаьккха ца хилар. ТIехьадусача боахамий кулгалхоштеи специалисташтеи партийни бехк баьб. Боахамашта комбайнащеи жаткащеи кхы тIа новкъостал даьд сихагIа болх чакхбаккхара».

ДИКА КЪАХЬЕГ

1959 шера шоай юрта ЗIамигача АтагIа ваха хайра Дакаев Оалхазар. Цу хана цига чIоагIа эшаш бар механизатораш. Шалински района «Джалка» совхозе прицепщик волаш болх дIаболабир Оалхазара. ЗIамигача АтагIа яр цу хана «Джалка» совхоза отделени.

Хьинар дола Оалхазар везавелар цу хана трактора тIа болх беш хиннача Абдулкадыров Увайса. Цо Iомавир из трактор лелае а ехача тоае а. Цхьа ха яьннача гIолла поселок Аргуне дIа а ваха трактор лелаяра бокъо йоаккхаш толамца экзаменаш дIаелар. 1962 шера дар из. Цу хана денз шиъ професси ца хувцаш, хадданза Мусалаев Оалхазара кулгалдеча звеноца къахьегаш хьавоагIа из. Цу юкъа хьувкъама лард йоллаш эзараш гектараш лаьтта аьхад Дакаев Оалхазара.

«Пригородный» собхоз вIашагIъеллачул тIехьагIа шиъ новкъостаца Мусалаев Оалхазараца цхьана хьажкIаш кхее волалу из. Уж шиъ юкъевоагIача звенос хьажкIаш кхеяра планаш кхоачаш ца еш цхьа шу дIадахадац хIанзалца.

Укх шера ялата лаьрхIа 360 гектара тIа хьажкIаш кхейир Мусалаева звенос. Шиъ ханнахьеи доагIIача бессеи Iунал дар бахьан долаш, хIара гIадамца шиннел кIезигагIа хьажкIа йоацаш, боарамагIа листеи лакхеи тIаьйнай из культура. ХIаьта а хIанзчул тIехьагIа а цунна цхьацца Iунал эш. Фийг бизa хилийтара лоархIаме да хIанз хий диллар. Из гIулакх дика кхета а ду, хIаьта лерттIа кхоачаш а ду звеной механизатораша.

Цар кхашка хьежача хIара гектара тIара 50 центнерал дукхагIа фуадъяьха хьажкIаш яргхиларах шеко яц. Из толам баккхара къаьстта чIоагIа къахьийгар цу звеной дикагIволча механизатора Дакаев Оалхазара.

Хьинар дола къахьегамхо хиларал совгIа, дика цIен да а ва из. Кхо бер да цун—ши кIаьнки цхьа йиIиги. Уж дерригаш а тIехдика дешаш да школе.

Дуккхача шерашка дика хьокхамаш гойташ хьинаре къахьегарах дукхха Сийлен грамоташ, мах бола совгIаташ тийннад цунна. ХIаьта къаьстта боча а дог гIоздоаккхаш а я нийслагIча пятилетке дика къахьегарах енна «Знак Почета» яха орден.

Дика кхетаду цо цу совгIато дIахо йодача хана кхы а дикагIа болх бе ше декхарийла велга. ХIаьта кхетадеччa тайпара дика къахьегаш хьа а воагIа сий дола механизатор Дакаев Оалхазар.

М. ЭПЕНДИЕВ.

БАРХI БЕТТА ПЛАН ТIЕХКХОАЧАШЪЯЬЙ

Укх тIеххьарча шерашка Урус - Мартановски района боахамашта юкъе хьалхле дIа ца хецаш хьайоагIа Мичурина цIерагIча совхоза хьайбаш леладерий коллектив. Из иштта долга хьагойт цун толамаша. Масала, бархI бетта планал совгIа 98 тонн а йолаш, пачхаьалкхенна 594 тонн шура дIаеннай цар. Цул хьалхагIа ах шера план тIехкхоачаш а еш Даьхенга дехкад 56 тонн дулх.

Парте ЦК июльски Пленума решенешта жоп луш, зоотехнически бокъонаша дIадеххача тайпара Iунал ду хьайбашта скотникашеи, дояркашеи, Iаьсий леладерашеи.

Шерра социалистически яхь яьржай хьайбаш леладерашта юкъе. Цу яхье хьалха латташ хьайоагIа хIара Iаттагара 1804 килограмм шура яьккха доярка комсомолка Эльмурзаева Эльбика (бархI бетта план 1410 килограмм). ШоллагIча моттиге латт 1756 килограмм шура яьккха Октябрьски Революце орден лелаю коммунист Адуева Тамара. Цу шинне санна Шелковской района «Путь к коммунизму» яхача колхоза хьайбаш леладерий кхайкарал хьал а лаьца, хIара Iаттагара 3 эзар килограмм шура яккха чIоагIо яьй дояркаша Умханова Липаси, Адуева Зураси.

Толаме къахьегачарех ва скотник Алиев Ваха. Рационах хIара бежана ши килограмм концентраташи 15 килограмм свеклаши, иштта моша доакъари доагIа. Из рацион йизза кхоачашъю скотнико. Цудухьа цун групперча хIара Iатто 1531 килограмм шура еннай, план 1410 килограмм йолча.

Хоза дош ала безам боагIа Iаьсий леладеча Умарова Падайх. Цо кхоабача хIара Iасилга юкъера лаьрхIача дийнахьеи буси 600 грамм дулх тIаккхет, план 500 грамм йолча. Иштта лакха хьокхамаш гойт лоамарча даьгIенашка 400 къона бежан доажадеча скотника Тутаев Хозас а. Цига хIара бежана дийнахьеи буси тIаккхета дозал 460 граммага кхоач, план 300 грамм мара йоацача.

— ХIанз санна дIахо а вийденнача хьинарца къа а хьегаш, оаха лерхI СССР Конституце шу дузача денга — 7 октябрга, пачхаьалкхенна планагIа доагIа 92 тонн дулхи 768 тонн шуреи дIаяла, — йоах хьайбаш леладеча комплексни цеха начальника коммуниста Исмаилов Мувсас.

Из кхоачашде шортта торонаш я боахаме.

М. ЦУРОВ.

БЕНЗИН—ЛАЬРХIАЧУЛ ДУКХАГIА

«Грознефтегаз» НГДУ коллективо дикача къахьегама толамаща чакхъяьккхар укх шера бархI бетта стабильни доаца газови бензин даккхарен цига нийслуш йола мехкдаьтта газ гулъярен программа.

КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председателa Л. И. Брежнева СибарегIени Гаьнарча Малхбоалени районашка волаш тийнна рекомендацеши указанеши ларде а лувцаш къахьегарах цу коллективо бархI бетта газ яккхара план 2,3 процент тIехкхоачашъяьй, планал совгIа цар яьккхай 30 миллион кубометр газ, хIаьта цу юкъа цар планал совгIа даьккха стабильни доаца бензин 5673 тонн да. Планал совгIа арахийца продукци маьхалъяккхарах хьахинна пайда 178 эзар сом да.

Пачхаьалкхен плани тIайийца социалистически декхараши кхоачашдеча доккха дакъа лоац № 2 йолча газ цеха коммунистически къахьегама коллективо, цу коллективана кулгалдеш ва коммунист Валентин Гершанович Заругаев. Цар 18 июле кхоачашъяьй иттлагIча пятилетка кхаь шера план. Цига даьккхад 206 эзар тонн стабильни доаца газови бензин. Карара шу чакхдоалаш из хургда планагIа лаьрхIачул совгIа 32 эзар тонн гаргга.

ТIехдика къахьегама толамаш доахаш я укхаза сменни инженер-технолога, къонача коммуниста В. Баканова кулгалду комсомольско-кагирхой бригада коллектив а.

Шоай къахьегаме хьокхам гойташ хьабоагIа оператораш А. Гордецова, А. Грошова, машинист М. Дагаев, лаборантка Т. Солнышкина, электромонтер М. Нукаев.

Лоаццача хана цар караерзаьй Гойт-Корт яхача моттигера лакхача давленегIа лаьттан тIоанашка газ чухецара йола керда компрессорни станци. Цу 300 атмосферага кхаччалца болча низаца лаьттан тIоанашка газ чухецача станце торо лургья цу тIоанашкара хьадоагIа мехкдаьтта дукхагIа хилийта.

Из лоархIамера мехкдаьтта доаккхаш йола объект караерзаеча балха говзали шоаш лакха специализаци йолаш хилари хьахьекхар станце начальника Н. Лихомана, компрессорий машиниста А. Резника, В. Лущенко, иштта кхыбараша.

Дукха ха йоаццаш газовикий коллективо керда производственни толам баьккхар— йолаш йолчарна юкъейоалайир керда йоккха диаметр йолеи йIаьхеи газопровод. Из 70 километр йIаьха йола газопровод йиллай халача лоаман хьалашка Беной-Гойт-Корт яхача моттигашка.

Шоай хьинар ца кходеш къахьийгар укхаза № 1 йолча газцеха коммуниста В. Коваленко кулгалдеча коллективо. Иштта дика къахьийгар газопроводага хьежачеи из болх бе йолайолийтачеи слесараша-ремонтникаша Н. Закудряева, П. Крайнюкова, обходчика С. Очаева, мастера В. Саквас, ХIанз Беноера газ Грозне хьакхаьчай.

А. ТИЩЕНКО.

Доьзол дехьара

СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ МЕХКАШКАРА ХОАМАШ

КЕРТТЕРЧА ДЕКХАРЕХ ЦАӀ

ГДР юрта боахама производствана дӀахо интенсификаци яра даькъерча керттерча декхарех цаӀ да мелиораци дегӀайоалаяр. ДӀаяхача пятилетке хий диллар мехка 320 эзар гектар йолча кердача майда тӀа, докъадаьд 500 эзар гектар дола ушал хинна лаьтташ.

Кердача пхе шера плана тӀа лаьрхӀа да, масала, хиш лоаттаду моттигаш 1980 шу хьатӀаьхачалехьа 180 миллион кубометрга кхоачае. Хий цӀендеча гӀирсий эффективность лакхъяра деча балхаша торо хулийтаргья хих юрта боахама а промышленноста а эшача гӀулакхашта массехказза пайда эца. Республике Ӏома а ю, иштта практике пайда а эц цу даькъерча СССР практиках.

(АПН).

РЕСПУБЛИКЕ ЭГГАРА ХЬАЛХА

Республика яйгача промышленносте эггара хьалхара механизированни предприяти я вьетнамски городера Хайфонера кизгаш ду завод. Цун цикл йизза къайла я: йиъ кизгаш ду цех я перерыв йоацаш болх беш.

Проектни низал шера 20 эзар тонн кизга арахеца лаьрхӀа йолча завода продукци, чурча рынка хьащташ кхоачашдарал совгӀа, доазол дехьарча нийархошка кхача езаш я.

(АПН).

СКУЛЬПТУРА ХИННА ПОЭЗИ

Сийлахь - воккха венгерски поэт Шандор Петефи ваьча Кишкёреше яхача городерча музей - цӀагӀа ухача наха дукха ха йоаккх кердача экспонатага — поэта бронза бюстага хьежаш латташ. Из, ше Будапеште болх беш йолаш хьа а яь, музейна совгӀата еннай советски скульптора Елена Косовас. «Скульптура хинна поэзи» аьннад цу балхах «Кереш Уйшаг» яхача венгерски журнало.

Венгерски къаман галерея Ӏилма директоро Денди Эре, вовзаш волча скульптора Олчай Киш Золтана, искусствоведа Илона Ласло белгалдаьккхар партрет лакха психологически сибат долаш хилар. Автора тарденнад Шандора Петефе доккха денал, цун революцена тӀалеста цӀена уйлаши лиризми хьахьокха.

«Цу совгӀата мах, из дика хьадаь хилар ца дийцача а, поэза лакхбу бюст кийчбаьр венгерски халкъ фашистски Ӏазапах мукъабаьккхача халкъа викал хиларо, — йоах музея директора Йожеф Интенеша. — Цу скульптора тешал ду сийлахь-воккхача венгерски поэта кхоллам вежарий советски халкъо кхетабеш а, цунна хьамсара а хилара.

(АПН).

КХАЛНАЬХА СПОРТА ШУ

1979 шу — кхалнаьха спорта шу. Иштта дӀакхайкадаьд ПНР спорта федераце совето. Къаьстта лоархӀам болаш хӀама да цу юкъагӀа спорта популяризаци яр, кхалнаха юкъе дукха массови яхьаш вӀашагӀйохкар.

Мехка чакхйоаккхаргья конкурс — плебицит, цо гучайоаккхаргья итт эггара дикагӀа йола спортсменка. Цу ерригача мероприятеша шеко йоаццаш гӀо дергда спорта юкъе кхалнах дукхагӀа чуоза.

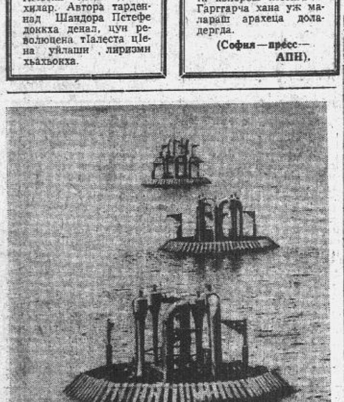
ДАРБА ДУ КХАЧА

Дуккхача мехкашкара Ӏилмахой кхачан продуктай колорийность лохъяра проблема къоастаеш ба. Хьаю кӀеззига шекари хьоапали йоалла продукташ.

Соферча медицински академе кхачан институте, масала, «молхаш-кхача» оалачун къаьст - къаьста дола тайпаш хьадара рецептурен технологин кийчъеш ба. Инача дегӀах дика латаш хиларал совгӀа, дарба деш а я уж смесаш. Цхьаярашта чу колорийни компонентешта меттел белокаш, витаминни минеральни тухаш дехкад — уж смесаш тӀехдаьнна позал долча пациенташта лаьрхӀа я, цар хьебу веществай хувцам, вожаш хала цамагар теххача наьха организм юхаметтаоттае лаьрхӀа я.

Кхачан смесаш чам болаш я. Царех дуккхаяраш порошокий хьисапе кийчъю, наькъа водаш а, салоӀача хана а пайда эца йиш хургйолаш. Институто шекар кӀезигагӀа доалача корта ца бохабеча малара рецепташ а отталь — царех тох морзо йоалла искусственни вещесташ. хӀаьта колореш кӀезига я. Гаргарча хана уж малараш арахеца доладергда.

(София — пресс — АПН).

Гера яхача округерча Заальбурга юххерча боккхача искусственни Ӏама тӀа дуккхача шерашка даьча тохкамаша цӀаьхха а бакъдир кӀоаргача хишка кислород чуахийтара ГДР-е хьаьльча установкаех пайда боалаш хилар. Цу тайпарча агрегата «вентелятора» 30 метр кӀоарга хи чу Ӏочуяхийтача турбаша дийнахьа 9.000 кубометр хий лохера хьалтӀа а даьккхе кислородаца из тоадаьчул тӀехьагӀа юха Ӏокӏалдохийт (сурта тӀа).

АДН—ТАСС.

НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙЧЕНЕ ДАИМ ЯХАРГЬЯ СИЙЛАХЬ-ВОККХАЧА ЭРСИЙ ЙОАЗОНХОЧУН ЦӀИ

Толстой Лев Николаевич ваь 150 шу дизара цӀей дездеш хувцаелар Старогладковская яха станица: къонъелар, хозъелар.

Из доккха цӀей дездеча баьхка станичникаш хоза, дика кийчбенна бар, дукха бар цига Шелковской района кхыча юрташкара, станицешкара, Грознера, республика кхыча районашкара, лоаллаха ядача республикашкара баьхка хьаьший. Уж массавар вӀашагӀкхийттар Л. Н. Толстойя цӀерагӀча совхоза контора хьалхешкарча майдан тӀа.

127 шу хьалха цу станице а вена, цига вахаш кхо шу даькканча сийлахь-воккхача эрсий йоазонхочун, цун доккха цӀей деэдеш дегӀа памятник хьаделлара хетаяь митинг хьайийллар КПСС Шелковской райкома хьалхарча секретара, Социалистически Къахьегама Турпалхочо В. Г. Табацковас. Цо дош делар КПСС Нохч-ГӀалгӀай обкома секретара М. О. Бузуртановна. Цо дувц даим наьха дегашка вахаргволча Л. Н. Толстойх лаьца, дерригача дунен тӀа дӀабаьржача цун кхолламах, къахьегама сага, ахархочун вахар гӀозагӀа, нрэзегӀа хилийта гӀерташ цо хьийгача къих, сийлахь-воккхе эрсий йоазонхо Нохч-ГӀалгӀайчене даим сийдеш лоархӀаш хургволгах, моттигашкарча къамашца цун хиннача доккхача доттагӀалах.

ДӀахо нов. Бузуртанова аьлар:

— Толстой Лев Николаевича низ дӀакхаьчаб шийн кхолламе Ӏалаьмате доккхийи бехктокхамеи декхараш оттадеи боккхача художественни низаца уж чӀоагӀдеи, кӀоаргдеи, цудухьа дерригача дунен тӀарча художественни литературе эггара хьалха йоаккхача йоазонхой цӀеращца йоакх Толстой цӀи. ТӀехь тӀайоагӀача хана вахар хозагӀа хургдолга тешавеш ба цун беррига кхоллама никъ.

— Эрсий мохк Ӏалаьмате чӀоагӀа безаши лоархӀаши хинна Лев Николаевич цӀаккъа хиннавац, — йоах нов. Бузуртанова, — къамах ва аьнна саг къеставеш. Цо массаза а хестадаьд доттагӀал, машар, юкъера дог-безам. Шийн кхолламе нийсхонца хьахьекхад цо Европерча наьха вахар а. Максим Горьке ма-аллара, дерригача кхыча эрсий литература яздаьр миссел эрсий мехках яздаьд Толстойс. Цун произведеней проблематика дерригача дунен тӀарча къамаша кхетаеши цар лоархӀаши, царна езаши я. Таханарча заманарча идеологически къовсаме а дикка гӀо-новкъостал ду цун кхолламо. Йоазонхо хинна Кавказе дӀаволавеннав Толстой. Цудухьа вайцига цӀаккъа йовргьяц цун цӀи. Цун произведенеш араювл нохчий, гӀалгӀай меттала. Республике дукха я цун цӀи лелаеш йола улицаш, школаш, юрт, совхоз. Цул тӀехьагӀа КПСС РК хьалхара секретарь В. Г. Табацкова хьалха а йолаш района къахьегамхой а ветераний а группо сийлахь-воккхача эрсий йоазонхочоа Л. Н. Толстойна хетаяь дегӀа памятник хьаделл. Ӏойоакх тӀакхелла хӀама, митинге гул мел веннача сага бӀаргагу монолитни гранитах даь доккха памятник. Цул тӀехьагӀа нов. Табацковас ховдаду цӀе лента — хьаелл Л. Н. Толстой цӀерагӀа йола музей а.

Памятник, музей хьайийллачул тӀехьагӀа цига хилар литературни чтенеш. Цига дакъа лаьцар Нохч-ГӀалгӀай йоазонхоша, Шелковской районерча хьехархоша, дешархоша. Дукха йийшар цига Толстойна хетаяь стихаш, цун произведенешкара доакъош. Цул тӀехьагӀа Л. Н. Толстойна Ӏалаьмате чӀоагӀа дезаш хинна къаьнара казакий иллеш доаккхаш доккха концерт оттадир казакий хорай коллективаша.

П. ПОПОВ.

СУРТАШ ТӀА: 1. Л. Н. Толстойна оттадаь памятник. 2. Нохч - ГӀалгӀай АССР халкъа йоазонхо Боков Ахьмад, поэт Сулаев Мухьмад, скульптор В. П. Астапов.

В. ЕЛИЗАРОВА сурташ.

ХАРЦАХЬАРЧА ГӀУЛАКХЕХ КЪОНАБАРАШ ЛОРАБЕ

РСФСР-а кердача Конституце 64 статья тӀа аьннад: «РСФСР гражданаш декхарийла ба шоай бераш кхедара йоакхо е, обществана пайдане къахьегара уж кийчбе, социалистически общества тешаме члепаш хургболаш хьалкхебе...» ДикагӀа ала йиш яц. БоккхагӀа бараш декхарийла ба кагийчарга хьажа. Бакъда, массане а кхетадац из. Цудухьа кхувш доагӀача бераша телхаду законаш. Цхьаццаболча даьшта, ноаношта хет цу гӀулакха школа бехке я аьнна. Из ишта дац, е хила йиш а яц. ХӀара саг шийн кхела да ва, обществана юкъера гӀулакх лораде декхарийла ва. ХӀама лочкъаяь е кхыдола харцахьара гӀулакх даь шоашкара даьнна гӀалат дика довз хӀара кхелетачоа, хов из харцахьа долга, мегаш доацилга. Из иштта деце шоаех даьна гӀалат, шоаш лочкъяь хӀама боккхийчарна къайла хӀана йоаккх цар, шоаш хӀана лечкъ? Царна ца ха тарлу законо мел чӀоагӀа бехктокхаме оза йиш йолаш да шоашкара даьнна гӀалат, цхьабакъда, царна дика хов из мегаш доацилга, цудухьа цу харцахьарча гӀулакха уж бехктокхаме оза а беза. Цу гӀулакхах мукъабаха мегаргбац даьй-ноаной а, царгара хьадеха деза цар берашкара даьннача гӀалата хьалхара жоп.

Дукха ха йоаццаш Шалински районе вӀашагӀкхийттаяр кхелетарий гӀулакхашта йола комисси. Цига дийцар Бициев Рамзанах, Бисаев Рамзанах, Магомадов Ӏийсайх, Мадаев Адамах, кхыболча дуккхача кхелетарех лаьца. Июле—августе цу кхелетараша райпо складера, хьехархой квартирашкара хӀамаш лочкъаьяй, кхыдола харцахьара гӀулакхаш лелададь. Массе оагӀорахьара уж гӀулакхаш тахка а техка комиссе чӀоагӀдир царех хӀара сага 30 сом гӀод тохилга, цул совгӀа, цар лочкъаньча Ӏаьдала а хьехархой а хӀамаех дола зе юхаметтаоттаделга. Из таӀазар беррригача даьша-ноаноша уйла е езаш гӀулакх да, хӀана аьлча, дуккхача даькъе уж шоаш бехке боландаь. Шоай берашка хьожаш, цар фу леладу, уж мичахьа лел ховш, эхь-эздел долаш, харцахьчох лорале, во дар ма де яхаш цар уж хьалкхе па денда.

Шоай, даьй, декхар кхетаде тигац шекар доаккхача завода хаьхочо Магомадова, «Джалка» совхоза болхлочо Дашаев Султана, кхыча дуккхачар. Шоай бераш харцахьа лелилга кхета ца деш, цу воча гӀулакхех уж юха ца тохаш, цар даьр харцахьа хӀама ца хеташ, уж бакъбеш ба уж царгара даьнна уж бӀеха гӀулакхаш берий ловзоргаш а хеташ. Из доккха гӀалат да, цар кхетадац вай Керттерча Законо дӀадеххача бесса шоай дезал Даьхенна, халкъа мутӀахьа болаш, къахьегам безаш, дог-уйла цӀена долаш, бокъонца бола гражданаш болаш хьалкхебе безилга. Къонахчал, эхь-эздел тоъанзар царна шоай берашкара даьнна гӀалаташ довза, тахка, тӀехьа тӀайоагӀача хана ужжа моча гӀалатех шоай бераш лорадергда, царга хьожаш хургба алара.

Ӏалаьмате бехказа баха, эхь хеташ, корзагӀа баьнна, шоай берашкара уж гӀалаташ ца далийта, цу комиссена хьалхашка дӀа а этта цӀеи кӀайи ца бала фуннагӀа дерг долаш бар Сулейманови Багирови. Дика гуш дар тӀехьа тӀайоагӀача хана шоай бераш цар воча гӀулакхех лорадергдолга. Цар бераша Сулейманов Асланбекен Багиров Абоси, цхьанне тика чурен вокхо наьха цӀагӀарен хӀамаш лочкъаьяр. Царна шиннена а доагӀа таӀазар даьд.

...Из вай лакхе дийцача гӀулакхий уйла е йоагӀа цу берий даьша-ноаноша меттел, кхыча даьша-ноаноша а, хьехархоша, комсомола болхлоша, юрта Советий исполкомаша, районо болхлоша. Массава а кхетадеш хила веза, дикача берий ирзе къоанал йолга.

З. ХИЗРИЕВ, хьехархо.

Ф Е ХИЛА

Дисциплина йоацаш болча гӀашлошта хьалхагӀа а санна кхераме ба никъ. хӀаьта а цар дукхагӀча хана дицдолийт из.

31 августа ГрозНИИ болхло Т. И. Сафарова, наькъагӀа лелара правилаш вӀалла теркал а ца еш, цӀаьхха хьаараийккхай сеца латтача транспорта тӀехьашкара, тӀаккха цу хана ӀотӀехйоалача автомашино йожаяьй, цхьабакъда ираза кӀезиг-дукха човнаш мара ца хулаш йисай из.

Грозне вахаш вола К. Е. Кичаев, маларо вохаваь а волаш, тӀакхачча йоаллаш йоагӀаш автомобиль йоллашехьа а, ведда наькъал дехьаэккха венна хиннав, цхьабакъда машина чархашта кӀалвахав. ТӀаккха цигара чӀоагӀа бохабаь корта а болаш больнице вихьав.

4 сентябре опытни боахама болхло И. М. Шамсадов балха хана, маларах кеп хинна а волаш, легковой автомобила кӀал а ваха, цигара больнице вихьав.

Цу хӀамаша хьахьокх, уж авареш наькъагӀа лелара правилаш теркал ца яьча гӀашлой бехкагӀа хинна хилар.

ДӀадахача кӀирагӀа 57 авари хиннай республике 41 саг лоза а веш.

НГӀАССР МВД ГАИ.

МАССАНЕ А ДЕКХАР

Пятилетка кхоалагӀча шера тӀанийца декхараш тӀехдика кхоачашде гӀерташ тӀатеӀа къахьегаш боахк тха районера къахьегамхой. Къахьегамхошка лерттӀа, сакъердаме салаӀийта декхарийла ба культура болхлой.

Тха районе шерра яьржа я культура кхуврчий сеть. Дика болх беш я Троицкера, Карабулакера, Галашкара, Серноводскера культура учрежденеш. Цу гӀулакха дикка новкъостал ду библиотекаш централизованни система тӀа яхаро.

Пятилетка кхоалагӀча шера планаши социалистически декхараши кхоачашдара культурно - сердалон учрежденаша ду новкъостал дикка доккха да. Дукха къахьийгад культболхлоша СССР, РСФСР, НГӀАССР Конституцешта, парте а правительства а директивни документашта, КПСС ЦК июльски (1978 шу) Пленума решенешта пропаганда еш. Ялати бьцадаараши чуэцача хьинаре къахьегаш боахкача ахархошта дукха сакъердаме концерташ гойтад агитбригадаша. Библиотечни болхлоша тайп-тайпарча книжкай конференцеш яьй, кхашка, фермашка, хьатташка дӀаихьаи кхухьа библиотечкаш кхахьийтай, дунен политика йовзийташ керда журналаши газеташи дийшад. Арахийцай хьалхалаттарашта хетаяь йола листокаш, «молнеш».

Культурно - сердалон болх боагӀача бесса лелабе вӀаштӀехьа хургдац партийни а, комсомольски а, советски а органаша боккха теркам тӀа а бохийташ цу учрежденешта гӀо - новкъостал деш ца хуле.

Культурно-сердалон болх тоабари дегӀабоалабари — партийни организацей бехктокхаме декхар. Из гӀулакх дика кхетаду тха районерча дукхача партийни организацеша. Культурно - сердалон учрежденей балхах лаьца дукха дувц партийни собранешка, коммунисташа даим шоай бӀаргкӀала лоаттабу тха болх, эшаш дола гӀо-новкъостал ду. Иштта, «Путь к коммунизму», «Победа» яхача, Кирова, XX-ча партсъезда, XIX-ча партсъезда цӀерагӀча колхозаша дикка новкъостал ду ахчанца, материалашца клубашта, ДК-ашта, библиотекашта ремонт еча, царна эшаш йола хӀамаш, оборудовани эцача. Доагор Ӏалашдеча хана транспорт лу, кхыдола новкъостал ду.

Дуккхача культурно - сердалон учрежденешта апрела а, май а бетташка яьй ремонт. Ленина цӀерагӀча колхоза председатела нов. Чалаева новкъосталца июнь бетта ремонт яьй Серноводски ДК-на. Колхозо капитальни ремонт яьй тховна, котельнена, Ӏалашдаьд доагор. Цудухьа, цу ДК директор Альмурзаева хӀанз чӀоагӀа гӀадъяха, колхоза а цун кулгалхошта а доккха баркал кхайкадеш я. Иштта, май бетта культурно - сердалон учрежденешта дика ремонт яьй, Ӏана кхоачам баьб Кировеи XIX партсъездеи цӀерагӀча колхозаша (председателаш Н. И. Ширяева, В. Я. Камыш). Бакъда, иштта бехктокхаме леладац из гӀулакх «Восход», «Ильича васкеташ» яхача боахамий кулгалхоша. Цу юрташкара клубаш, библиотекаш хӀанз а кийчъянза я. Аршты яхача юртарча клуба кизгаш дохадаь да. Районера дӀа а баьхка уж кизгаш дӀатехача дика хеташ ба цу юртара кулгалхой. Цу юрта деш латт керда ДК, бакъда, 6—7 шера мара из даьдаргдац. Къаьнача ДК-на еш йола ремонт юхасоцаяьй. Бахача наха культурни кхуврч беза. Цудухьа из гӀулакх тесса дита йиш яц.

З. ФЕВРАЛЕВА, Сунженски района культура отдела заведующи.

СВАРКА АВТОМАТО Ю

Советски специалисташа хьаьйй йоккха диаметр йолча турбашта сварка ю автоматизированни установка. Ерррига сварочни операцеш кхоачашъеча цу тайпарча хӀара агрегато бӀаь совгӀча болхлочо бергбар миссел болх бу, яьча подсчетех, шера миллион сом гаргга экономи яла еза цо.

Мишта бу кердача установка болх? Электротока воздействех 1420 миллиметрга кхоачаш йола турбай йовхьаш йӀоах а йий лоалаю цул тӀехьагӀа низаца уж вӀаши тӀатоӀаю. Сварка режима керттера параметраш хувц электронни командни прибо рай новкъосталца оттаьча программах.

Турбаш контактно вӀашагӀхоттилга чакхдаьннад. ХӀанз шийн болх бу сома дола моттигаш чура а тӀера а хьокхача машина, иштта хетта моттиг цӀенъеча установка а. ВӀашагӀхоттача моттигашта сварка яра ерригача цикло 6—8 минут лоац, хӀаьта болхлой бригада сахьата болх бе безаргбар из операци чакхйоаккхаш.

Хьалхара сварочни аппараташ болх беш я трубопроводаш йохкача.

Борис ЛЬВОВ. (АПН).

Редактора заместитель М. М. ХАМХОЕВ.

№ 6 ЙОЛЧА ГРОЗНЕНСКИ ГОРОДСКОЙ ТЕХНИЧЕСКИ УЧИЛИЩЕ 1978—1979 ДЕШАРА ШЕРА ДЕША ХЬЕХ

Училище кийчбу ер профессеш йола специалисташ: кхачан товарий продавецаш, промышленни товарий продавецаш, контролераш-кассираш, общественни кхачан повараш, кондитераш, операторащ, кога гӀирса тӀатохачоа лобоахараш.

Школаш йистеяьха хьамсара новкъостий, дувла тхо долча деша, Ӏомае халкъа боахама эшаш йола говзалеш!

Деша дӀаэцара условеш:

Повараш — 10 класс яьккхараш, дешара ха 2 шу.

Промтоварий продавецаш — 10 класс яьккхараш, дешара ха 1 шу.

Кхачан товарий продавецаш — 10 класс яьккхараш, дешара ха 1 шу.

Контролераш-кассираш — 10 класс яьккхараш, дешара ха 1 шу.

Сберегательни кассашта бола операторащ — дешара ха 1 шу.

Кога гӀирса лобоахараш — дешара ха 1 шу.

Деша воагӀачунга хила деза:

Аттестат е дийша хилара тешал (подлинния).

Школера енна характеристика.

Диъ фотокарточка (3 х 4).

Паспорт.

Продавеций группашка дӀаэц сецца городе бахаш бола нах.

Училище дӀачуийцараште 30 сом стипенди тел.

Училище болх беш я кружокаш: спортивни, хоровой, инструментально-вокальни.

Училище дӀачуэцаш экзаменаш яла езац.

Училища чакхъяьккхачул тӀехьагӀа дешархой балха дӀахьежабу г. Грознерча предприятешка а республикал араха а.

ДУВЛА ТХО ДОЛЧА ДЕША!

Училища адрес: г. Грозный, 37, Киевски ул., 45. Училище воагӀар ва веза № 1 йолча троллейбусаца «Спокойная» яхача из соцача кхаччалца.

Телефон: 3-58-27.

ТЕЛЕВИДЕНИ

12 сентябрь

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха». Информационни программа. 8.35—Ӏуйранара гимнастика. 8.55 — Л. Н. Толстой «Боадан Ӏаьдал». Фильм-спектакль. 15.00—«Эфиопе революцеи денга». Кинопрограмма. 15.30 — И. Будин. «Вахара а кхоллама а оагӀонаш». 16.30 — Центральни телевиденеи Ерригсоюзни радиои эрсий халкъа инструментий Академически оркестра концерт. 17.00 — «Къонабарий адресаш». Даьй цӀа. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — «Стихаш — бераштa». 18.30 — «Ӏилмаи вахар». 19.00 — «Дунеи халкъий коллам». 19.30 — «1978 шера хьувкъэма духьа». 19.45 — Ленински комсомола 60 шу дизарга. «Аз гӀабоах Москве гӀолла». Художественни фильм. 21.00—«Ха». Информационни программа. 21.30 — «Къаьста гӀулакх белгалдаккхар». Алкоголизмо деча зенах дола телевизионни документальни фильм. 21.50 — «Сайрийнара ашараш». Эстрадни программа. Из йистеяьлча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

16.35 — Дешархошта. «Дайна синош». Телевизионни спектакла хьалхара сери. 18.10 — «Дунеи халкъошта юкъера хьал». (гӀалгӀай меттала). 18.25 — Киножурнал. 18.35 — «Нохч-ГӀалгӀайчу гӀолла». Информационни программа. (эрсий, гӀалгӀай меттала). 19.00 — Хоккейх йола СССР -а чемпионат. «Крылья Советов» (Москва) — «Торпедо» (Горький). Перерывах — «Бийса даькъала хийла шун, бераш». 21.00 — «Музыкальни киоск». 21.30 — «Софья Перовская». Художественни фильм.

13 сентябрь

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха». Информационни программа. 8.35 — Ӏуйранара гимнастика. 8.55 — «Аз гӀабоах Москве гӀолла». Художественни фильм. 10.10 — Киноникъбархой клуб. 15.00 — «СибарегӀеи Гаьнарча МалхбоалеигӀолла». Кинопрограмма. 15.50 — «ПТУ баьхкаб кагирхой». 16.20 — «Дешархой Ерригсоюзни спартакиаде». Бокс. Ташкентера передача. 17.05 — «ГуржегӀеи иллеш». Концерт. 17.30 — «Юхайистхила, горнисташ». 18.00 — Футболах йола УЕФа кубок. «Динамо» (Тбилиси)—«Наполь» (Неаполь). Тбилиссера трансляци. Перерыве — кердадараш. 19.50 — «Мича хиннав хьо, Одиссей?» яха телевизионни дукхасерийни художественни фильма премьера. Хьалхара сери. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Спортивни программа. Из йистеяьлча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

16.50 — Дешархошта. «Дайна синош». Телевизионни спектакль. 2-гӀа сери. 17.45 — «Арене Нохч-ГӀалгӀайчен джигиташ». 18.05—«Хье балха саг вале». Документальни фильм. 18.25 — «Нохч-ГӀалгӀайчу гӀолла». Информационни программа. (эрсий, нохчий меттала). 18.45 —«Балха хиларал совгӀа, коа а хила». 19.15 — Киножурнал. 19.25 — «ЦхьоагӀо, дешаш, гӀулакхаш». Отчеташи хоржамаши партийни организацешка». (нохчий меттала). 19.35 — «Тирка йистерча гӀумарашка». Телевизионни фильм. 19.50—«КПСС ЦК июльски (1978 шера) Пленума соцамаш — вахаре!» «Свеклаш чуэцар: аре—шекар доаккха завод!». 20.15 — «Бийса даькъала хийла, шун бераш!». 20.30 — «Алкоголизм». Лора хьехамаш. 21.00 — «Поэзи». Цадаса Гамзат. 21.30 — «Василий Бортников юха вор». Художественни фильм.

РАДИО

12 сентябрь

6.30 — Юртара Ӏуйре. 7.10 — Республикански газетий обзор. 7.22 — Передачай программа. 7.35 — Ашараш (гӀалгӀай меттала). 8.25 — Хоамаш. 8.35 — Ашараш (гӀалгӀай меттала). 8.45 — КПСС ЦК июльски Пленума решенеш вахаре кхоачашье! «Юртабоахама производства—гӀулакх ду сфера». Автор—мехкдаьтта института доцент С. А. Саламов (Беседа). нохч меттала). 9.15 — «Тхога аздур» (гӀалгӀай меттала). 9.30 — «Къона заманхо» яха радиовыпуск (гӀалгӀ. меттала). 17.00 — «БоаккхагӀчарна берех лаьца» РСФСР школа заслуженни хьехархочунна М. И. Картавцевай беседа. (гӀалгӀ. меттала). 17.15 — «КПСС 25-ча съезда соцамаш — вахаре»! «Бизза пайда эца резервах». Ермоловски леспромхозера передача (гӀалгӀ меттала). 17.30 — Концерт «Шоана, юртбоахама къахьегамхой» — (гӀалгӀай меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий гӀалгӀай меттала). 18.30 — «Сайрийнара Грозный». Радиовыпуск (горсете гӀолла).

13-гӀа сентябрь

7.10 — Республикански газетий обзор. 7.22 — Передачай программа. 7.35 — Ашараш. 8.25 — Хоамаш. 8.35 — «Отчеташи хоржамаши партоорганизацешка» (эрсий меттала). 8.50 — «ДоттагӀлеи мукъамаш» (нохч. меттала). 9.15 — «Агитатор арен стана тӀа» Чахкиев Ю. корреспонденци. (гӀал. меттала). 9.30 — «Новатор» яха радиоклуб. (эрсий меттала). 16.00 — Радиожурнал «Халкъа контроль болх беш я (гӀалгӀай меттала). 16.20 — «Вахара хьисап — советски» (эрсий меттала). 16.40 — Ашараш. (эрсий меттала). 16.45 — «Хьайбаш леладерий хьаштаща даим терко» Надтеречный районера передача (нохчий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гӀалгӀай меттала).

Хоамаш

Тахан республике гӀоллеи Грознеи хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбузехьара секунде 3—7 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике 23—28, Грозне 25—27 градус йӀовхал йолаш хилеи тарлу.

Кхоана морхаш а йолаш, лаьгӀо догӀа а делхаш, малхбузехьара секунде 7 — 12 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш хилеи фегара температура бийсана 10—15, дийнахьа 19—24 градус йӀовхал йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный, Ленина, 9 (3-гӀа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктокхама секретара — 3-34-38; партийни вахареи культурай отделий — 3-61-46; промышленноста отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела—3-42-28; письмой отдела—3-74-68; бухгалтере — 2-54-30; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 9 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности—3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем — 3-74-68; бухгалтерии—2-54-30; корректорской—2-89-88.

СФ05257. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 6437.